

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ, ΑΝΑΠΤΥΞΗ & ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ»

«Οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών στην Ανατολική
Μεσόγειο και ελληνοτουρκικές διαφορές»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Γαρμπής Χαράλαμπος (Α.Μ.: 4332018002)

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:
Στριμπής Ιωάννης, Επίκουρος Καθηγητής, Επιβλέπων
Μγκλιβέρας Κωνσταντίνος, Καθηγητής
Τσαρδανίδης Χαράλαμπος, Καθηγητής

Ρόδος, Μάιος 2020

«ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ»

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Γαρμπής Χαράλαμπος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	σελ. 5
Λέξεις Κλειδιά	σελ. 6
Πίνακας κύριων συντμήσεων	σελ. 7

Κεφάλαιο 1: Το Δίκαιο της Θάλασσας και οι θαλάσσιες ζώνες

1.1 Ιστορική αναδρομή: Από το «Mare Liberum» στην Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982).....	σελ. 8
1.2 Θαλάσσιες ζώνες	σελ. 12
1.2.1 Γραμμές βάσης	σελ. 13
1.2.2 Εσωτερικά ύδατα	σελ. 15
1.2.3 Αιγιαλίτιδα ζώνη.....	σελ. 16
1.2.4 Συνορεύουσα ζώνη	σελ. 17
1.2.5 Υφαλοκρηπίδα	σελ. 18
1.2.6 Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ).....	σελ. 21
1.3 Το καθεστώς των νησιών.....	σελ. 23

Κεφάλαιο 2: Οριοθετήσεις θαλασσιών ζωνών

2.1 Η διαφορά μεταξύ θέσπισης μίας θαλάσσιας ζώνης και οριοθέτησής της με γειτονικά κράτη	σελ. 25
2.2. Αρχές και κανόνες που διέπουν τη διαδικασία των οριοθετήσεων	σελ. 26
2.2.1 Αρχή της ίσης απόστασης	σελ. 26
2.2.2 Ειδικές και σχετικές περιστάσεις	σελ. 28
2.2.3 Αρχή της ευθυδικίας και η έννοια της «δίκαιης λύσης»	σελ. 29
2.2.4 Χάραξη «ενιαίου θαλάσσιου ορίου»	σελ. 30
2.2.5 Τριεθνή σημεία	σελ. 31
2.3 Η επήρεια των νησιών στις οριοθετήσεις	σελ. 31

Κεφάλαιο 3: Συμφωνίες οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο

3.1 Το ενεργειακό προφίλ της Ανατολικής Μεσογείου	σελ. 33
3.2 Οι συμφωνίες οριοθέτησης της κυπριακής ΑΟΖ	σελ. 36
3.2.1 Οριοθέτηση ΑΟΖ Κύπρου-Αιγύπτου (2003)	σελ. 36
3.2.2 Οριοθέτηση ΑΟΖ Κύπρου-Λιβάνου (2007)	σελ. 38
3.2.3 Οριοθέτηση ΑΟΖ Κύπρου-Ισραήλ (2010)	σελ. 39

3.2.4 Η αντίδραση της Τουρκίας στις συμφωνίες οριοθέτησης ΑΟΖ της Κύπρου σελ. 41

3.3 Συμφωνίες οριοθέτησης ελληνικών θαλάσσιων ζωνών με γειτονικά κράτη σελ. 42

3.3.1 Οριοθέτηση Υφαλοκρηπίδας Ελλάδας-Ιταλίας (1977) σελ. 43

3.3.2 Οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών Ελλάδας-Αλβανίας (2009) σελ. 44

Κεφάλαιο 4: Ελληνοτουρκικές διαφορές στην οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών

4.1 Το ζήτημα της οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας σελ. 47

4.2 Το ζήτημα της επέκτασης της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. σελ. 50

4.3 Το ζήτημα της ανακήρυξης ελληνικής ΑΟΖ και η προοπτική οριοθέτησης με την Τουρκία σελ. 53

4.3.1 Η στρατηγική σημασία του Καστελόριζου στην οριοθέτηση της ελληνικής ΑΟΖ σελ. 54

4.3.2 Οι τουρκικές αξιώσεις σε ΑΟΖ και το μνημόνιο κατανόησης Τουρκίας – Λιβύης σελ. 56

4.4 Συμπεράσματα: Το συγκριτικό πλεονέκτημα της ΑΟΖ στις ελληνοτουρκικές διαπραγματεύσεις σελ. 58

Βιβλιογραφία σελ. 61

Περίληψη

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να αναλύσει τις πρακτικές που έχουν εφαρμόσει τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου στην άσκηση των κυριαρχικών τους δικαιωμάτων στην εν λόγω θαλάσσια περιοχή και ειδικότερα στην οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών μεταξύ τους, δίνοντας έμφαση στις ελληνοτουρκικές διαφορές που υφίστανται σχετικά με αυτό το ζήτημα και οι οποίες διαμορφώνουν μέχρι και σήμερα σε μεγάλο βαθμό το γεωπολιτικό status quo της περιοχής.

Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας, έχει στόχο την γνωριμία του αναγνώστη με το διεθνές νομικό καθεστώς που διέπει την θάλασσα και τις νομικές έννοιες των θαλασσιών ζωνών. Αρχικά, γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή ξεκινώντας από το καθεστώς της πλήρους ελευθερίας των θαλασσών που επικρατούσε από την αρχαιότητα μέχρι και τον 15^ο αιώνα περίπου, καταλήγοντας στο σύγχρονο διεθνές νομικό πλαίσιο με την υπογραφή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Ακολούθως, αναλύονται οι ορισμοί των θαλασσιών ζωνών όπως επίσης και οι νομικές τους έννοιες σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας, προκειμένου να γίνουν αντιληπτά τα κυριαρχικά δικαιώματα ενός παράκτιου κράτους σε αυτές.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύονται οι κανόνες και οι αρχές που διέπουν την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών μεταξύ παράκτιων κρατών σύμφωνα με την Σύμβαση ΔΘ, αλλά και το εθιμικό δίκαιο. Οι έννοιες της ίσης απόστασης, των ειδικών περιπτώσεων, της δίκαιης λύσης καθώς και ο βαθμός επήρειας των νησιών κατά την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών είναι τα βασικά αντικείμενα που πραγματεύεται το εν λόγω κεφάλαιο και τα οποία θα βοηθήσουν τον αναγνώστη να κατανοήσει τα θεμέλια πάνω στα οποία «χτίζονται» οι συμφωνίες οριοθέτησης, αλλά και τις διαφορές που μπορεί να προκύψουν ανάμεσα στα παράκτια κράτη.

Αντικείμενο μελέτης του τρίτου κεφαλαίου της εργασίας, είναι οι συμφωνίες οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών που έχουν πραγματοποιηθεί μεταξύ των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου. Στο πρώτο μέρος του κεφαλαίου γίνεται περιγραφή του ενεργειακού προφίλ της Ανατολικής Μεσογείου, καθώς οι ανακαλύψεις σημαντικών ενεργειακών κοιτασμάτων στην εν λόγω περιοχή είναι και η αιτία που τα παράκτια κράτη ξεκίνησαν να ενδιαφέρονται πιο ενεργά στην άσκηση των θαλασσιών κυριαρχικών τους δικαιωμάτων και την σύναψη συμφωνιών οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών. Στη συνέχεια, αναλύονται οι συμφωνίες οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών που έχουν συνομολογηθεί στην Ανατολική Μεσόγειο και αφορούν την οριοθέτηση της κυπριακής ΑΟΖ με αυτή της Αιγύπτου, του Λιβάνου και του Ισραήλ. Επιπρόσθετα, αναλύονται οι συμφωνίες οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών που έχει συνομολογήσει η Ελλάδα, οι οποίες ωστόσο αφορούν τα δυτικά θαλάσσια όρια της χώρας με την Ιταλία και την Αλβανία στο Ιόνιο Πέλαγος.

Τέλος, το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο πραγματεύεται τις διαφορές ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία στο ζήτημα των οριοθετήσεων των θαλάσσιων ζωνών τους. Αρχικά, γίνεται συνοπτική αναφορά στην ιστορική εξέλιξη των διμερών σχέσεων των δύο χωρών και στις διαφορές που έχουν προκύψει μεταξύ τους διαχρονικά, ενώ στη συνέχεια αναλύονται τα κυριότερα ζητήματα που αποτελούν μέχρι και σήμερα αντικείμενο διαμάχης στο Αιγαίο και εν γένει στην θαλάσσια περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, τα οποία είναι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας τους, το ζήτημα της επέκτασης της ελληνικής αιγιαλίτιδας στα 12 ν.μ. και η προοπτική ανακήρυξης και οριοθέτησης των αποκλειστικών οικονομικών ζωνών τους.

Λέξεις κλειδιά

Θαλάσσιες ζώνες, Οριοθέτηση, Ανατολική Μεσόγειος, Ελλάδα, Τουρκία

Πίνακας κύριων συντμήσεων

UNCLOS = United Nations Conference on The Law Of The Sea

Σύμβαση ΔΘ = Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας 1982

ΔΔΧ = Διεθνές Δικαστήριο Χάγης

ΑΟΖ = Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

Η.Ε. = Ηνωμένα Έθνη

Ο.Η.Ε. = Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Ε.Δ.Δ. = Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου

Δ.Δ. = Διεθνές Δικαστήριο

ν.μ. = ναυτικά μίλια

παρ. = παράγραφος

αρ. = άρθρο

Κεφάλαιο 1: Το Δίκαιο της Θάλασσας και οι θαλάσσιες ζώνες

Ίσως να μοιάζει οξύμωρο που ο πλανήτης μας ονομάζεται «Γη», όταν το 70,8% της επιφάνειάς του καλύπτεται από θάλασσα και η πλειοψηφία των ζωντανών οργανισμών ζει σε αυτή.¹ Αδιαμφισβήτητα, η συμβολή της θάλασσας στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο της ανθρωπότητας είναι τεράστια και συνυφασμένη με ολόκληρη την ιστορία της. Από την θάλασσα ο άνθρωπος αντλεί φυσικούς πόρους που του είναι απαραίτητοι για την επιβίωση του, την βελτίωση του βιοτικού του επιπέδου, αλλά και την οικονομική και κοινωνική του πρόοδο. Εκατομμύρια τόνοι ζωικών οργανισμών αλιεύονται κάθε χρόνο προς βρώση, ενώ πολλοί φυτικοί θαλάσσιοι οργανισμοί χρησιμοποιούνται ως πρώτη ύλη σε φαρμακευτικές παρασκευές. Επιπρόσθετα, ο άνθρωπος κατασκευάζει εγκαταστάσεις στην θάλασσα προκειμένου να εκμεταλλευτεί την ενέργεια από τον φυσικό κυματισμό της, ενώ την χρησιμοποιεί και για την ανάπτυξη της βιομηχανίας μέσα από την πόντιση υποβρύχιων καλωδίων και την κατασκευή υποθαλάσσιων αγωγών για την μεταφορά ενέργειας. Ο βυθός της θάλασσας περιλαμβάνει αποδεδειγμένα έναν τεράστιο ενεργειακό ορυκτό πλούτο. Το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο αποτελούν τη σπονδυλική στήλη του υπεράκτιου κλάδου παραγωγής ενέργειας στα ευρωπαϊκά ύδατα για σχεδόν 50 χρόνια με σημείο εκκίνησης την ανακάλυψη των κοιτασμάτων Brent και Forties στη Βόρεια Θάλασσα τη δεκαετία του 1960² και πλέον τα σύγχρονα κράτη επενδύουν ολοένα και περισσότερο στις έρευνες για την ανακάλυψη πολύτιμων υποθαλάσσιων ενεργειακών κοιτασμάτων. Τέλος, ιστορικά η θάλασσα αποτέλεσε οδό για την ανάπτυξη του εμπορίου, την μεταφορά ανθρώπων και πραγμάτων, την επικοινωνία διαφορετικών πολιτισμών, πεδίο μαχών, αλλά και όριο άμυνας της εδαφικής ακεραιότητας των παράκτιων κρατών.³

1.1 Ιστορική αναδρομή: Από το «Mare Liberum» στην Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982)

Από την αρχαιότητα μέχρι περίπου την Αναγέννηση, η ναυσιπλοΐα στην ανοικτή θάλασσα ήταν ελεύθερη για όλους. Μάλιστα αρκετοί νομικοί στην αρχαία Ρώμη θεωρούσαν την ελευθερία των θαλασσών δοσμένη από τη φύση.⁴ Οι ρυθμίσεις για την θάλασσα ουσιαστικά στηρίζονταν στην κοινή πρακτική και τα συμφέροντα των ανθρώπων της θάλασσας (πλοιοκτητών, ναυκλήρων, εμπόρων), ενώ οι μεσαιωνικοί κανόνες και οι νόμοι όπως το Consolato del mare του 14^{ου} αιώνα δεν είχαν ως

¹ A. Trujillo & H. Thurman, Essentials of Oceanography 10th ed., Pearson 2011, σελ. 3

² https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/pdf/guidance_on_energy_transmission_infrastructure_and_eu_nature_legislation_el.pdf

³ Ρούκουνας Εμμανουήλ, Διεθνές Δίκαιο, Τεύχος δεύτερο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ.81

⁴ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ.3

αποδέκτη τα κυρίαρχα στην θάλασσα κράτη, αλλά τον υπό την ευρεία έννοια ναυτικό. Από τον ύστερο Μεσαίωνα, ωστόσο τα πράγματα άλλαξαν και τα κράτη της εποχής άρχισαν βαθμιαία να ενδιαφέρονται να κυβερνήσουν και στον θαλάσσιο χώρο.⁵ Η Δημοκρατία της Βενετίας για παράδειγμα, αξίωνε να θεωρείται από άλλες ναυτικές δυνάμεις ως κυρίαρχο κράτος ολόκληρης της Αδριατικής, ενώ η Αγγλία αξίωνε τη χορήγηση από αυτήν αδειών για την αλιεία σε ολόκληρη τη Βόρεια Θάλασσα. Οι διεκδικήσεις αυτές επιτάθηκαν με την πρακτική της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, μετά την ανακάλυψη της Αμερικής, να απαγορεύουν τη ναυσιπλοΐα αλλοδαπών πλοίων σε εκτενείς θάλασσες περιοχές που ήταν παρακείμενες στα νέα τους εδάφη.⁶ Ξεκίνησε λοιπόν μία νέα εποχή στις σχέσεις κράτους-θάλασσας, όπου το αντικείμενο της νομικής ρύθμισης ήταν αφενός η επέκταση της κρατικής κυριαρχίας στη θάλασσα με αναφορές στα χωρικά ύδατα (*mer territoriale*), αλλά και η εξασφάλιση της ελευθερίας της ανοιχτής θάλασσας και του δικαιώματος ναυσιπλοΐας σε αυτή.⁷ Σε αυτό το πλαίσιο, στις αρχές του 17^{ου} αιώνα και ελλείψει κωδικοποίησης συγκεκριμένων κανόνων, εκδόθηκαν ορισμένα σημαντικά κλασικά έργα που αποτέλεσαν σημεία αναφοράς στην εξέλιξη του δικαίου της θάλασσας. Το 1609 εκδόθηκε το έργο του Ολλανδού νομομαθούς Hugo Grotius με τίτλο «*De Jure Praede*», το οποίο περιλάμβανε την μελέτη με τίτλο «*Mare Liberum*», στην οποία αποκρυσταλλώθηκαν αρκετοί από τους ισχύοντες κανόνες θαλασσοπλοΐας και ειδικότερα της ελεύθερης ναυσιπλοΐας, την οποία πρέσβευε ο συγγραφέας και κατ' επέκταση του ελεύθερου εμπορίου. Ο Grotius διατύπωσε την άποψη περί της φυσικής προελεύσεως της θάλασσας, ως εκ της οποίας η χρήση της θα έπρεπε να είναι πάντα ανοιχτή σε όλους, όπως ακριβώς δηλαδή την προόρισε η φύση, αναφέροντας ωστόσο μία θαλάσσια ζώνη κοντά στην ακτή, επί της οποίας το κράτος δύναται να ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα, ιδιαίτερα για την προστασία του από εξωτερικούς εχθρούς.⁸ Στον αντίποδα, ο Άγγλος νομομαθής J. Selden, εξέφρασε την αντίθετη άποψη μέσα από το έργο του «*Mare clausum seu de dominio maris*», σύμφωνα με το οποίο η αχανής έκταση της θάλασσας δικαιολογεί την απόκτηση κυριαρχικών δικαιωμάτων σε αυτή, άρα και την ύπαρξη ιδιοκτησίας σε διάφορες θαλάσσιες περιοχές, απηχώντας τα συμφέροντα της αποικιοκρατικής Βρετανικής αυτοκρατορίας.⁹

⁵ Ρούκουνας Εμμανουήλ, *Διεθνές Δίκαιο*, Τεύχος δεύτερο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ.82

⁶ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, *Δίκαιο της Θάλασσας*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ.3

⁷ Ρούκουνας Εμμανουήλ, *Διεθνές Δίκαιο*, Τεύχος δεύτερο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ.82-83

⁸ Γ. Τσάλτας & Μ. Κλάδη-Ευσταθοπούλου, *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2003 σελ. 79

⁹ «A historical perspective before the United Nations Convention on the Law of Sea», special edition for the international Year of the Ocean, 1998 σελ. 3, 8-9

Στους αιώνες που ακολούθησαν, η ελευθερία της ανοικτής θάλασσας αποτελούσε πλέον γενικώς αναγνωρισμένο κανόνα, ενώ το εύρος των χωρικών υδάτων, το οποίο παρέμενε αντικείμενο διχογνωμίας, είχε επικρατήσει για λόγους ασφάλειας να είναι ίσο με το βεληνεκές των πυροβόλων όπλων της εποχής, δηλαδή περίπου 3 ναυτικά μίλια.¹⁰ Ουσιαστικά η πρώτη προσπάθεια για την κωδικοποίηση του δικαίου της θάλασσας πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της Κοινωνίας των Εθνών, με την συμμετοχή 40 κρατών στην Συνδιάσκεψη της Χάγης το 1930, η οποία είχε σκοπό να διατυπώσει κανόνες για την έκταση και τα δικαιώματα των κρατών στα χωρικά ύδατα και τα θαλάσσια στενά, χωρίς ωστόσο να καταλήξει σε κάποιο αποτέλεσμα.¹¹

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, οι εξελίξεις στο χώρο του δικαίου τις θάλασσας ήταν ραγδαίες και η ανάγκη για κωδικοποίηση κανόνων ήταν πλέον επιτακτική. Με την τεχνολογία να αναπτύσσεται διαρκώς και τις Η.Π.Α. να εισέρχονται στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου με την Ε.Σ.Σ.Δ., ο τότε πρόεδρος των Η.Π.Α. Harry Truman, εξέδωσε τον Σεπτέμβριο του 1945 τις υπ' αριθμ. 2667 και 2668 Διακηρύξεις, σύμφωνα με τις οποίες αξίωνε έλεγχο της αλιείας σε αποκλειστικές αλιευτικές ζώνες στην ανοιχτή θάλασσα, αλλά και την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του υπεδάφους και του θαλάσσιου βυθού, ο οποίος προεκτείνεται πέρα του χερσαίου εδάφους και των χωρικών υδάτων του παράκτιου κράτους, εισάγοντας τον νομικό όρο της υφαλοκρηπίδας¹², έναν όρο στον οποίο θα αναφερθούμε εκτενέστερα στη συνέχεια. Αξίζει να σημειωθεί, ότι οι προαναφερθείσες διακηρύξεις εστίαζαν στην οικονομική εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της ανοικτής θάλασσας, χωρίς να επηρεάζουν την ελευθερία της ναυσιπλοΐας. Στηριζόμενες στο «δόγμα Truman» και έχοντας ως γνώμονα την εξασφάλιση αλιευτικών πόρων, πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής προχώρησαν στην ανακήρυξη θαλάσσιων αλιευτικών ζωνών στις οποίες θα είχαν το αποκλειστικό δικαίωμα εκμετάλλευσης. Χαρακτηριστικά, η Διακήρυξη του Σαντιάγο το 1952 από την Χιλή, το Εκουαδόρ και το Περού, προέβλεπε την θέσπιση μιας αποκλειστικής θαλάσσιας αλιευτικής ζώνης η οποία θα εκτείνεται σε εύρος 200 ναυτικών μιλίων από τις ακτές τους.¹³

Μετά την ίδρυση του Ο.Η.Ε. και με τις νέες εξελίξεις στο δίκαιο τις θάλασσας να προβληματίζουν την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου, πραγματοποιήθηκε το 1958 η Πρώτη διακυβερνητική Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας στη Γενεύη. Στην εν λόγω Συνδιάσκεψη έλαβαν μέρος 86 κράτη από τα

¹⁰ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ.4-5

¹¹ Ρούκουνας Εμμανουήλ, Διεθνές Δίκαιο, Τεύχος δεύτερο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ.83

¹² Rene-Jean Dupuy & Daniel Vignes, A Handbook on the New Law of the Sea, Εκδοσεις Martinus Nijhoff, 1991, σελ. 336 - 337

¹³ LL.B., PhD Guenter Weissberg, Recent Developments in the law of the sea and the Japanese-Korean Dispute, Springer 1966, σελ. 27

οποία υιοθετήθηκαν τέσσερις διεθνείς Συμβάσεις οι οποίες αφορούσαν: α) την αιγιαλίτιδα και συνορεύουσα ζώνη, β) την ανοιχτή θάλασσα, γ) την υφαλοκρηπίδα και τέλος δ) την αλιεία και την προστασία των βιολογικών πόρων της θάλασσας.

Παρόλα αυτά, επειδή ορισμένα ζητήματα όπως ο καθορισμός του πλάτους της αιγιαλίτιδας ζώνης, δηλαδή των χωρικών υδάτων στα 3, 6 ή 12 ναυτικά μίλια δεν κατέστη εφικτό να ρυθμιστούν, συγκλήθηκε η Δεύτερη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών το 1960 στην Γενεύη, η οποία ωστόσο έληξε χωρίς αποτέλεσμα.¹⁴

Στις 18 Αυγούστου του 1967 ο Πρέσβης της Μάλτας, υπέβαλε ρηματική διακοίνωση προς την Γενική Συνέλευση των Η.Ε. με θέμα: «το ζήτημα της ειρηνικής χρήσης του θαλάσσιου και ωκεάνιου βυθού πέρα από τα όρια εθνικής δικαιοδοσίας και της εκμετάλλευσης των πόρων του προς όφελος της ανθρωπότητας», η οποία είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία μίας ad hoc επιτροπής μελέτης των εν λόγω ζητημάτων και ουσιαστικά αποτέλεσε προοίμιο για την σύγκληση της Τρίτης Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών, με έναν ιδιαίτερα εκτεταμένο κατάλογο θεμάτων προς συζήτηση που υπερέβαινε τα ζητήματα που είχαν αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης στην Πρώτη και Δεύτερη Συνδιάσκεψη. Η Τρίτη Συνδιάσκεψη συγκέντρωσε τη συμμετοχή 157 κρατών και διήρκησε από τον Δεκέμβριο του 1973 έως τον Απρίλιο του 1982 καθιστώντας την, τη μεγαλύτερη σε διάρκεια διάσκεψη στην ιστορία του Διεθνούς δικαίου.¹⁵

Αποτέλεσμα της Τρίτης συνδιάσκεψης ήταν η υπογραφή της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, η οποία πραγματοποιήθηκε στο Montego Bay της Τζαμάικα στις 10 Δεκεμβρίου του 1982. Αξίζει να σημειωθεί ότι μεταξύ των 157 κρατών που συμμετείχαν, την ανωτέρω Σύμβαση καταψήφισαν τέσσερα κράτη: οι ΗΠΑ, το Ισραήλ, η Τουρκία και η Βενεζουέλα. Με τη σύναψη της νέας Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας 1982, επιδιώχθηκε μια «συμβιβαστική» λύση με εκατέρωθεν υποχωρήσεις μεταξύ των αναπτυσσόμενων κρατών που επιδίωκαν ευρύτερο έλεγχο των παράκτιων πλουτοπαραγωγικών τους πόρων και των μεγάλων ναυτικών δυνάμεων και της επιδίωξης τους για τη διασφάλιση της ελεύθερης ναυσιπλοΐας. Έτσι λοιπόν, η εν λόγω Σύμβαση περιέχει διατάξεις που εκφράζουν το πρότερο εθνικό δίκαιο (καθεστώς αιγιαλίτιδας ζώνης, ελευθερίες της ανοιχτής θάλασσας, καθεστώς της υφαλοκρηπίδας), αλλά εισάγει και νέους θεσμούς του δικαίου της Θάλασσας με σημαντικότερο την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ), που εκτείνεται ως τα 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης και αποτελεί μια «*sui generis*» θαλάσσια ζώνη στην οποία το παράκτιο κράτος ασκεί εκτεταμένες οικονομικής

¹⁴ Ρούκουνας Εμμανουήλ, Διεθνές Δίκαιο, Τεύχος δεύτερο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ.84

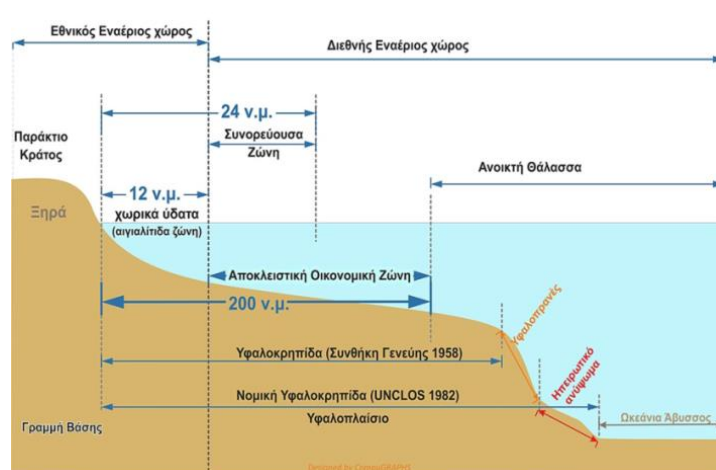
¹⁵ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4ηεκδ. 2013 σελ.7-8

φύσεως αρμοδιότητες.¹⁶ Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας 1982, θα αποτελέσει το νομικό κείμενο σύμφωνα με το οποίο θα αναλυθούν οι έννοιες των θαλασσιών ζωνών και τα ζητήματα οριοθέτησής τους στην συνέχεια την παρούσας εργασίας.

1.2 Θαλάσσιες ζώνες

Το Δίκαιο της θάλασσας δίνει την δυνατότητα στα παράκτια κράτη να θεσπίζουν «ζώνες δικαιοδοσίας» εντός των οποίων ασκούν συγκεκριμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις.¹⁷ Προκειμένου να εντοπιστούν ποιοι κανόνες δικαίου εφαρμόζονται σε κάθε περίπτωση, διακρίνουμε τις θαλάσσιες περιοχές σε επιμέρους θαλάσσιες και υποθαλάσσιες ζώνες. Οι εν λόγω ζώνες διακρίνονται με βάση δύο κριτήρια, ένα πραγματικό/ γεωγραφικό, το οποίο είναι κατά κανόνα η απόστασή τους από την ακτή και ένα νομικό, το οποίο αφορά τις αρμοδιότητες που έχουν τα κράτη στις εν λόγω θαλάσσιες ή υποθαλάσσιες ζώνες και απορρέουν από το Διεθνές Δίκαιο της θάλασσας. Συνεπώς ο θαλάσσιος και υποθαλάσσιος χώρος του πλανήτη διέπεται από διαφορετικά νομικά καθεστώτα, ανάλογα με την θαλάσσια ή υποθαλάσσια ζώνη στην οποία υπόκειται.¹⁸

Οι θαλάσσιες ζώνες είναι: τα εσωτερικά ύδατα, η αιγιαλίτιδα ζώνη (ή χωρικά ύδατα), η συνορεύουσα ζώνη, η αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ) και η ανοικτή θάλασσα, ενώ οι υποθαλάσσιες ζώνες είναι: ο βυθός των εσωτερικών και χωρικών υδάτων, η υφαλοκρηπίδα, ο βυθός της ΑΟΖ και η ωκεάνια άβυσσος. (Βλ. Σχήμα 1).

Σχήμα 1¹⁹

¹⁶ Από κείμενο του δικηγόρου Αθηνών Μαυριλάκου Κλέαρχου στην ιστοσελίδα:

<https://www.isalos.net/knowledge/naftiko-dikaio/diethnes-unclos/>

¹⁷ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. ΙΧ

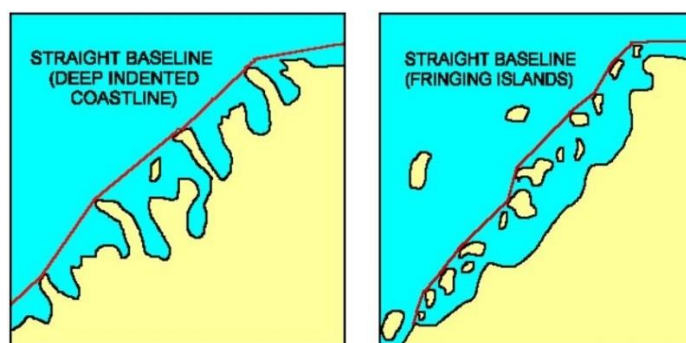
¹⁸ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ.37

¹⁹ <https://www.paron.gr/2018/03/02/i-oriothetisi-ton-thalassion-zonon-tis-ellados-me-ta-gitoniika-tis-paraktia-krati/>

1.2.1 Γραμμές βάσης

Ο προσδιορισμός της έκτασης των χωρικών υδάτων (αιγιαλίτιδας ζώνης), αλλά και των θαλασσιών ζωνών δικαιοδοσίας γενικότερα, προϋποθέτει τον καθορισμό σημείων κατά μήκος της ακτογραμμής από τα οποία θα μετρηθούν τα εξωτερικά όρια των ζωνών αυτών. Η δε γραμμή, φυσική ή νοητή, η οποία ενώνει αυτά τα σημεία και από την οποία μετράται το εύρος των χωρικών υδάτων, ονομάζεται γραμμή βάσης.²⁰ Ο τρόπος χάραξης της γραμμής βάσης για τον υπολογισμό του εύρους των χωρικών υδάτων αποτελεί το βασικό στοιχείο αφετηρίας για τον υπολογισμό και των υπόλοιπων θαλασσιών ζωνών.²¹ Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με την μέθοδο χάραξης, διακρίνονται δύο είδη γραμμών βάσεων: οι κανονικές γραμμές βάσης και οι ευθείες γραμμές βάσης.

Ως κανονική γραμμή βάσης σύμφωνα με το άρθρο 5 της Σύμβασης ΔΘ, ορίζεται η φυσική ακτογραμμή, δηλαδή η γραμμή της κατώτατης ρηχίας κατά μήκος της ακτής, όπως αυτή σημειώνεται στους ναυτικούς χάρτες μεγάλης κλίμακας που αναγνωρίζονται επίσημα από το παράκτιο κράτος. Στις περιπτώσεις ωστόσο που η ακτογραμμή κόβεται απότομα, εισχωρεί βαθιά στο έδαφος ή υπάρχει πληθώρα νησιών κατά μήκος της ακτής, το διεθνές δίκαιο γνωρίζει την δυνατότητα το παράκτιο κράτος να χαράσσει ευθείες γραμμές βάσης.²² Σύμφωνα με αυτή τη μέθοδο, όταν η φυσική ακτογραμμή παρουσιάζει γεωγραφικές ιδιομορφίες, χαράσσεται μία νοητή γραμμή, η οποία ωστόσο δεν θα πρέπει να απέχει σημαντικά από την γεωλογική διαμόρφωση των ακτών. (Βλ. Σχήμα 2)

Σχήμα 2²³

²⁰ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 8

²¹ Από άρθρο του Βογιατζόγλου Γιάννη, PhD, στην ιστοσελίδα:

<https://www.rodiki.gr/article/434382/dikaio-ths-thalassas-kai-oriothethseis-thalassiwn-zwnwn>

²² Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 8

²³ From presentation for the Defense Institute of International Legal Studies on theme: Law of the sea: Legal divisions & coastal state rights, published by Liliana Sims, 2016, <https://slideplayer.com/slide/7994909/>

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 7 της Σύμβασης ΔΘ, η χάραξη ευθειών γραμμών βάσης από ένα παράκτιο κράτος οφείλει να είναι σύμφωνη με τους εξής κανόνες:

- να μην έχουν σημαντική απόκλιση από την γενική κατεύθυνση της ακτής
- δεν χαράσσονται από ή προς σκοπέλους
- μετά από μακροχρόνια χρήση να έχει σαφώς καταδειχθεί η σημασία χάραξης ευθειών γραμμών βάσης κυρίως από οικονομική άποψη για το παράκτιο κράτος
- η υιοθέτηση ευθειών γραμμών βάσης να μην αποκόπτει τα χωρικά ύδατα άλλου κράτους από την ανοιχτή θάλασσα ή την αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ)
- με ευθεία γραμμή βάσης το παράκτιο κράτος μπορεί να κλείσει το στόμιο ενός κόλπου, όταν στην κατώτατη ρηχία αυτό έχει άνοιγμα μικρότερο ή ίσο των 24 ναυτικών μιλίων

Όπως γίνεται κατανοητό, η διαφορά μεταξύ των κανονικών γραμμών βάσης και των ευθειών γραμμών βάσης, είναι ότι οι πρώτες αποτελούν φυσικές γραμμές του χερσαίου εδάφους (ακτών), ενώ οι δεύτερες είναι νοερές γραμμές, οι οποίες χρησιμοποιούνται για διευκόλυνση σε περίπτωση ιδιάζουσας ακτογραμμής.

Παρόλο που ο ελλαδικός χώρος παρουσιάζει ιδιομορφία και πολυμορφία ακτών με ποικίλες εσοχές, κόλπους και πληθώρα νησιών και βραχονησίδων, η χώρα μας δεν έχει υιοθετήσει τις ευθείες γραμμές βάσης ως αφετηρία για τον προσδιορισμό των θαλασσιών ζωνών της. Εκτιμάται, ότι η εφαρμογή της μεθόδου χάραξης ευθειών γραμμών βάσης σε συνδυασμό και με το «κλείσιμο» των κόλπων, όπως περιγράφεται ανωτέρω, θα είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των ελληνικών χωρικών υδάτων κατά 7%, αλλά και την περαιτέρω μετατόπιση προς την ανοιχτή θάλασσα των εξωτερικών ορίων της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ. Αντίθετα, όλα τα γειτονικά μας κράτη με τα οποία τίθεται θέμα οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών έχουν ή είχαν (στην περίπτωση της Τουρκίας) χαράξει ευθείες γραμμές βάσης, υιοθετώντας μάλιστα μία διασταλτική ερμηνεία των σχετικών διατάξεων του διεθνούς δικαίου.²⁴ Παρόλα αυτά, σύμφωνα με την διεθνή πρακτική στις διαπραγματεύσεις οριοθετήσεων θαλασσιών ζωνών, όταν μόνο ένα κράτος έχει υιοθετήσει ευθείες γραμμές βάσης και το άλλο δικαιούται άλλα δεν το έχει πράξει, δεν λαμβάνονται υποχρεωτικά υπόψη και συμφωνείται από κοινού ένα νοητό όριο το οποίο εξισορροπεί τα πλεονεκτήματα και για τις δύο πλευρές.²⁵

²⁴ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 46-47

²⁵ Ο.π. σελ. 47-48

1.2.2 Εσωτερικά ύδατα

Σύμφωνα με το άρθρο 8 της Σύμβασης ΔΘ: «τα ύδατα που βρίσκονται προς το εσωτερικό των ευθειών γραμμών βάσεως της χωρικής θάλασσας, αποτελούν μέρος των εσωτερικών υδάτων του κράτους». Συμπερασματικά, στα εσωτερικά ύδατα περιλαμβάνονται οι θαλάσσιες εκτάσεις που βρίσκονται μεταξύ ακτών και γραμμών βάσης, οι κόλποι, οι λιμένες και εκβολές ποταμών. Από γεωγραφική άποψη, μπορούν επιπρόσθετα να συμπεριληφθούν και τα ύδατα που περικλείονται από το χερσαίο έδαφος, όπως οι ποταμοί και οι λίμνες.²⁶

Όσον αφορά το νομικό καθεστώς των εσωτερικών υδάτων, σύμφωνα με το άρθρο 2 της Σύμβασης ΔΘ, αυτά εξομοιώνονται με το χερσαίο έδαφος του παράκτιου κράτους, συνεπώς ασκείται πλήρη κυριαρχία και οποιαδήποτε δραστηριότητα λαμβάνει χώρα σε αυτά διέπεται από την εθνική νομοθεσία. Κατ' επέκταση, η πλήρης κυριαρχία του παράκτιου κράτους ασκείται και στο βυθό, το υπέδαφος, αλλά και στον εναέριο χώρο των εσωτερικών υδάτων.

Από τον παραπάνω ορισμό για τα εσωτερικά ύδατα, εξαιρούνται σύμφωνα με το ίδιο άρθρο τα ύδατα που διέπονται από το Μέρος IV της Σύμβασης ΔΘ, δηλαδή αυτά των αρχιπελαγικών κρατών. Ως αρχιπελαγικό κράτος, ορίζεται «ένα κράτος αποτελούμενο καθ' ολοκληρία από ένα ή περισσότερα συμπλέγματα νήσων, περιλαμβανομένων και τμημάτων νήσων, αλληλοσυνδεδεμένα ύδατα και άλλα φυσικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι τόσο στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους ώστε να σχηματίζουν μία αυτοτελή γεωγραφική, οικονομική και πολιτική ενότητα, ή που θεωρούνται ιστορικά ότι σχηματίζουν μία τέτοια ενότητα».²⁷ Τα αρχιπελαγικά κράτη έχουν δικαίωμα στη χάραξη ευθειών αρχιπελαγικών γραμμών βάσης, προκειμένου να μπορέσουν να συμπεριλάβουν στο εσωτερικό τους το σύνολο των νησιών που τα αποτελούν και να οριοθετήσουν έτσι την επικράτειά τους. Ουσιαστικά πρόκειται για ευθείες γραμμές βάσεις, οι οποίες συγκεντρώνουν όλα τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα, με την διαφορά ότι θα πρέπει να πληρούν ακόμα μία προϋπόθεση: «το ίχνος αυτών των γραμμών βάσης περιλαμβάνει τις κύριες νήσους και ορίζει μία περιοχή, στην οποία ο λόγος του εμβαδού των υδάτων της προς το εμβαδόν της ξηράς, συμπεριλαμβανομένων και των κοραλλιογενών ατόλλων θα είναι μεταξύ 1 προς 1 και 9 προς 1»²⁸

Στην περίπτωση των αρχιπελαγικών κρατών, τα ύδατα που βρίσκονται προς το εσωτερικό των ευθειών αρχιπελαγικών γραμμών βάσης, ονομάζονται αρχιπελαγικά ύδατα και αποτελούν ένα ειδικό καθεστώς κυριαρχίας που διέπεται από τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 49 της Σύμβασης ΔΘ. Σε κάθε περίπτωση και τα

²⁶ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 57

²⁷ Σύμβαση ΔΘ 1982, Άρθρο 46

²⁸ Ο.π., Άρθρο 47

αρχιπελαγικά κράτη δύναται να έχουν εσωτερικά ύδατα τα οποία σχηματίζονται από την χάραξη «κλείουσων γραμμών», εντός των αρχιπελαγικών υδάτων, σε στόμια ποταμών, κόλπων και λιμένων.²⁹

1.2.3 Αιγιαλίτιδα ζώνη

Η πρώτη θαλάσσια ζώνη, η οποία εκτείνεται πέρα από την ξηρά και τα εσωτερικά ύδατα ενός κράτους, είναι η αιγιαλίτιδα ζώνη ή αλλιώς τα χωρικά ύδατα ή χωρική θάλασσα, καθώς σύμφωνα με το άρθρο 2 της Σύμβασης του ΔΘ, σε αυτή τη θαλάσσια ζώνη ασκείται πλήρης κυριαρχία από το παράκτιο κράτος. Κάθε κράτος έχει δικαίωμα στον καθορισμό του εύρους των χωρικών του υδάτων. Σύμφωνα με το άρθρο 3 της Σύμβασης ΔΘ, η έκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης μετράται ξεκινώντας από τις γραμμές βάσης και το εύρος της μπορεί να φτάσει το ανώτατο όριο των 12 ν.μ. Αυτό σημαίνει, ότι ένα κράτος μπορεί να καθορίσει το πλάτος των χωρικών του υδάτων για παράδειγμα στα 3 ή 6 ν.μ., ωστόσο αυτό δεν μπορεί να ξεπερνά τα 12 ν.μ.

Όσον αφορά το νομικό καθεστώς της αιγιαλίτιδας ζώνης, όπως διατυπώθηκε και στον ανωτέρω ορισμό, το κράτος ασκεί πλήρη κυριαρχία υπό την έννοια ότι δεν περιορίζεται σε ορισμένες μόνο δραστηριότητες ή δικαιώματα, αλλά περιλαμβάνει το σύνολο των αρμοδιοτήτων (νομοθετική, δικαιοδοτική, εκτελεστική) για το σύνολο των δράσεων που μπορεί να λάβουν χώρα σε αυτή.³⁰ Επιπρόσθετα, η κυριαρχία του παράκτιου κράτους επεκτείνεται στον εναέριο χώρο της αιγιαλίτιδας, σε όλη την θαλάσσια στήλη, στον βυθό και το υπέδαφος του βυθού. Ο μοναδικός περιορισμός που τίθεται επί της κυριαρχίας των παράκτιων κρατών στην αιγιαλίτιδα ζώνη, μπορεί να θεωρηθεί το δικαίωμα της «αβλαβούς διελεύσεως» πλοίων τρίτων κρατών χωρίς την προηγούμενη συγκατάθεση του κράτους, όπως προβλέπεται στα άρθρα 17-26 της Σύμβασης ΔΘ. Σύμφωνα με τα εν λόγω άρθρα, επιτρέπεται σε πλοία τρίτων κρατών η ναυσιπλοΐα μέσα από την χωρική θάλασσα ενός παράκτιου κράτους με σκοπό τον διάπλου της θάλασσας αυτής, χωρίς είσοδο στα εσωτερικά ύδατα και υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω διέλευση είναι συνεχής και ταχεία, ενώ το πλοίο που την πραγματοποιεί δεν επιχειρεί ενέργειες, οι οποίες στρέφονται κατά της ασφάλειας και δημόσιας τάξης του παράκτιου κράτους.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Πανεπιστημίου Αθηνών Ρούκουνα Εμμανουήλ,³¹ οι λόγοι για τους οποίους δικαιολογείται το νομικό καθεστώς της αιγιαλίτιδας ζώνης είναι κατά κύριο λόγο οι εξής: α) η ασφάλεια και η άμυνα του κράτους απαιτούν την

²⁹ Σύμβαση ΔΘ 1982, Άρθρο 50

³⁰ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 67

³¹ Ρούκουνας Εμμανουήλ, Διεθνές Δίκαιο, Τεύχος δεύτερο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ.112

απόλυτη κυριαρχία στις θαλάσσιες περιοχές που περιβρέχουν τις ακτές του , ώστε να υπάρχει έλεγχος οποιασδήποτε προσεγγίσεως, β) τα εμπορικά, οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα ενός κράτους προϋποθέτουν το δικαίωμα επίβλεψης όλων των πλοίων που διέρχονται, αγκυροβολούν ή προσεγγίζουν τις ακτές του και τέλος γ) το κράτος εξασφαλίζει αποκλειστικότητα στην έρευνα, την εκμετάλλευση και την προστασία του θαλάσσιου πλούτου που βρίσκεται στις παράκτιες περιοχές του, προκειμένου να διασφαλίζει την οικονομική του ζωή και την ευημερία του πληθυσμού του.

Η συντριπτική πλειοψηφία των κρατών παγκοσμίως έχουν καθορίσει το εύρος των χωρικών τους υδάτων στα 12 ν.μ. Εντούτοις, η αιγιαλίτιδα ζώνη της Ελλάδας παραμένει στο πλάτος των 6 ν.μ., το οποίο είχε ήδη θεσπίσει με τον Ν. 230/1936 «περί καθορισμού αιγιαλίτιδος ζώνης της Ελλάδας», χωρίς να έχει προβεί μέχρι σήμερα στην άσκηση του δικαιώματος που απορρέει από την Σύμβαση ΔΘ για επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της στα 12 ν.μ. Στον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου, εκτός από την χώρα μας όλα τα υπόλοιπα κράτη έχουν αιγιαλίτιδα ζώνη στα 12 ν.μ., με την Τουρκία να αποτελεί ξεχωριστή περίπτωση αφού στο Αιγαίο Πέλαγος διαθέτει χωρικά ύδατα εύρους 6 ν.μ., ενώ στην Μαύρη θάλασσα και την υπόλοιπη Μεσόγειο, έχει καθορίσει το εύρος των 12 ν.μ. Το θέμα της επέκτασης των ελληνικών χωρικών υδάτων και ο παράγοντας Τουρκία στο Αιγαίο, όπως γίνεται αντιληπτό αποτελεί ένα αρκετά σύνθετο ζήτημα και θα μελετηθεί εκτενέστερα στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

1.2.4 Συνορεύουσα ζώνη

Αμέσως μετά την αιγιαλίτιδα, ακολουθεί μία άλλη θαλάσσια ζώνη, η οποία σύμφωνα με το άρθρο 33 της Σύμβασης ΔΘ ονομάζεται συνορεύουσα ζώνη και ορίζεται ως μία θαλάσσια περιοχή, παρακείμενη των χωρικών υδάτων, το εύρος της οποίας δεν δύναται να ξεπερνά τα 24 ν.μ. από τις γραμμές βάσης. Όπως γίνεται κατανοητό, το εύρος της συνορεύουσας ζώνης εξαρτάται από το εύρος της αιγιαλίτιδας. Αν επί παραδείγματι, ένα κράτος έχει καθορίσει τα χωρικά του ύδατα στα 12 ν.μ., τότε η συνορεύουσα ζώνη του θα έχει πλάτος 12 ν.μ., ενώ αν ένα άλλο κράτος έχει αιγιαλίτιδα ζώνη στα 6 ν.μ., τότε η συνορεύουσα ζώνη σε αυτό το κράτος θα έχει εύρος 18 ν.μ. Σε κάθε περίπτωση τα 24 ν.μ. αποτελούν το ανώτατο όριο αυτής της ζώνης.

Η γένεση του θεσμού της συνορεύουσας ζώνης τοποθετείται στον 18^ο αιώνα στην βρετανική νομοθεσία «Hovering Acts», σύμφωνα με την οποία τα βρετανικά κρατικά πλοία είχαν δικαίωμα ελέγχου επί αλλοδαπών πλοίων σε απόσταση 300

ν.μ. από την ακτή, στο πλαίσιο της καταπολέμησης του λαθρεμπορίου.³² Το νομικό καθεστώς της συνορεύουσας ζώνης καθορίζεται από το άρθρο 33 της Σύμβασης ΔΘ, συνδυαστικά με το άρθρο 24 της Σύμβασης της Γενεύης 1958. Στην συνορεύουσα ζώνη το παράκτιο κράτος δεν έχει πλήρη κυριαρχία, αλλά μόνο ορισμένα δικαιώματα ελέγχου με στόχο να εμποδίζεται η παραβίαση της τελωνειακής, μεταναστευτικής, δημοσιονομικής ή υγειονομικής νομοθεσίας στο έδαφος ή τα χωρικά ύδατα του παράκτιου κράτους και να τιμωρούνται οι παραβάτες των προαναφερθέντων νόμων σε περίπτωση που το αδίκημα διαπράχθηκε στο έδαφος ή την αιγιαλίτιδα ζώνη του κράτους.

1.2.5 Υφαλοκρηπίδα

Η υφαλοκρηπίδα αποτελεί ένα γεωλογικό φαινόμενο, το οποίο απέκτησε νομική έννοια κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα και καθιερώθηκε ως θεσμός (υποθαλάσσια ζώνη) και αντικείμενο ρύθμισης από το διεθνές δίκαιο.

Στην επιστήμη της γεωλογίας, η προέκταση της ξηράς στη θάλασσα μέχρι του σημείου που ακολουθεί πλέον η ωκεάνια άβυσσος λέγεται υφαλοπλαίσιο και αποτελείται από τρία διακριτά τμήματα. Τα τμήματα αυτά είναι η υφαλοκρηπίδα, το υφαλοπρανές και το ηπειρωτικό ανύψωμα. Όσον αφορά την υφαλοκρηπίδα (continental shelf), δηλαδή το πρώτο τμήμα του υφαλοπλαισίου, αποτελεί την ομαλή προέκταση της ξηράς προς τη θάλασσα, το οποίο μάλιστα κατέρχεται στο βυθό με σημαντική κλίση σε ένα βάθος περίπου 200 μέτρων. Η προέκταση της υφαλοκρηπίδας που υπολογίζεται από την ηπειρωτική ακτή αποτελεί την ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα, ενώ η προέκταση αυτής που υπολογίζεται από την νησιωτική ακτή αποτελεί την νησιωτική υφαλοκρηπίδα. Το δεύτερο τμήμα, το οποίο ονομάζεται υφαλοπρανές (continental slope), παρουσιάζει άκρως απότομη κλίση, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε βάθος 1200 έως 3500 μέτρων. Τέλος, το τρίτο τμήμα, δηλαδή το ηπειρωτικό ανύψωμα (continental rise), παρουσιάζει σχετικά ομαλή κλίση με βάθος περίπου 3.500 έως 5.500 μέτρων, ενώ πέρα από τα μέτρα αυτά αρχίζει η ωκεάνια άβυσσος (abyssal plain), η οποία δεν συμπεριλαμβάνεται στο υφαλοπλαίσιο.³³ (Βλ. Σχήμα 3)

Προπομπός για τον προσδιορισμό της νομικής έννοιας της υφαλοκρηπίδας στάθηκε, όπως ειπώθηκε και κατά την ιστορική αναδρομή της παρούσας εργασίας, η υπ' αριθ. 2667 διακήρυξη του προέδρου των Η.Π.Α. Harry Truman την δεκαετία του '40, στην οποία γίνεται λόγος για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του θαλάσσιου

³² Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 90

³³ Πέτρος Σιούσιουρας, Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο. Δίκαιο Θάλασσας και Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης 2015 σελ. 457

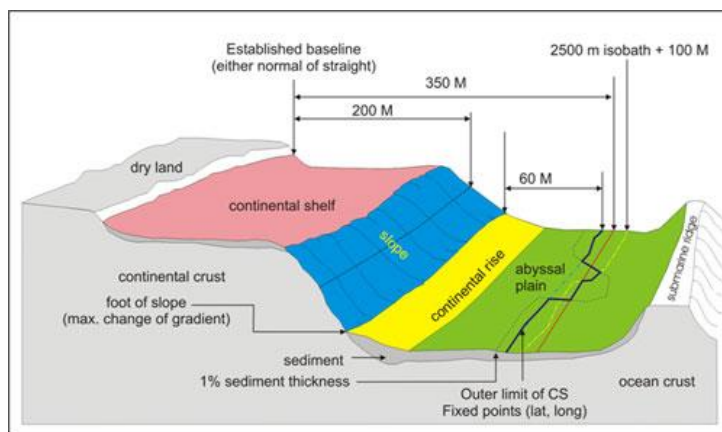
βυθού και του υπεδάφους της υφαλοκρηπίδας. Ο νομικός ορισμός της υφαλοκρηπίδας καθιερώθηκε για πρώτη φορά από την Σύμβαση της Γενεύης για την Υφαλοκρηπίδα, κατά την Πρώτη Συνδιάσκεψη των Η.Ε. για το Δίκαιο της Θάλασσας το 1958. Σύμφωνα με το πρώτο άρθρο της εν λόγω Σύμβασης, ως υφαλοκρηπίδα ορίζεται ο βυθός και το υπέδαφος των θαλάσσιων περιοχών, που γειτνιάζουν με την ακτή, αλλά βρίσκονται πέρα από το όριο της αιγιαλίτιδας ζώνης, μέχρι το βάθος των 200 ν. μ. και ως το σημείο που το βάθος των υπερκείμενων υδάτων, επιτρέπει την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων των εν λόγω περιοχών. Ο ορισμός αυτός αποτέλεσε συγκερασμό αντιτιθέμενων απόψεων και υπήρξε αφορμή για σωρεία προβλημάτων στους τομείς της έρευνας και εκμετάλλευσης των βυθών των θαλασσών.³⁴ Ένα τέτοιο πρόβλημα προέκυψε και μερικά χρόνια αργότερα ανάμεσα στην Γερμανία, την Ολλανδία και την Δανία, σχετικά με την οριοθέτηση και εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας τους στην Βόρεια Θάλασσα, με τις διαφορές τους να παραπέμπονται στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ΔΔΧ). Η απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου της 20 Φεβρουαρίου 1969 περί της υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας, αποτελεί σταθμό στην νομολογία του Δικαίου της Θάλασσας για τον θεσμό της υφαλοκρηπίδας, καθώς προσδιόρισε την νομική φύση των δικαιωμάτων των παράκτιων κρατών επ' αυτής. Το Δικαστήριο έκρινε ότι τα δικαιώματα ενός παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα του, υπάρχουν αυτοδικαίως και εξ υπαρχής (*ipso facto & ab initio*) για το σκοπό της εξερεύνησης του βυθού και της εκμετάλλευσης των φυσικών του πόρων που υπάρχουν σε αυτή. Επιπλέον το δικαίωμα αυτό είναι αποκλειστικό για το παράκτιο κράτος και δεν εξαρτάται από την αποτελεσματική άσκησή του. Με αυτή την έννοια, αν ένα παράκτιο κράτος επιλέγει να μην εξερευνήσει ή εκμεταλλευτεί την υφαλοκρηπίδα του, αφορά μόνο το ίδιο το κράτος και κανένα άλλο δεν μπορεί να προβεί σε αυτές τις ενέργειες χωρίς τη ρητή συγκατάθεσή του.³⁵

Τον τελικό προσδιορισμό της νομικής έννοιας της υφαλοκρηπίδας έδωσε η Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Σύμφωνα με το άρθρο 76 της Σύμβασης ΔΘ 1982, η υφαλοκρηπίδα ενός παράκτιου κράτους αποτελείται από το θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφος των υποθαλάσσιων περιοχών που εκτείνονται πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη σε όλη την έκταση της φυσικής προέκτασης του χερσαίου εδάφους ως το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου ή σε απόσταση 200 μιλίων από τις γραμμές βάσης από τις οποίες και μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης, στις περιπτώσεις όπου το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου δεν εκτείνεται μέχρι εκείνη την απόσταση. Σε περίπτωση που το υφαλοπλαίσιο εκτείνεται πέρα των 200 ναυτικών μιλίων, τότε το όριο της υφαλοκρηπίδας μπορεί να φτάσει μέχρι τα 350 ναυτικά μίλια. (Βλ. Σχήμα 3).

³⁴ Ρούκουνας Εμμανουήλ, Διεθνές Δίκαιο, Τεύχος δεύτερο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ.178

³⁵ Ο.π. σελ. 183

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι όταν το υφαλοπλαίσιο εκτείνεται σε απόσταση μικρότερη των 200 ναυτικών μιλίων, ρυθμιστής της υφαλοκρηπίδας είναι το κριτήριο της απόστασης ενώ σε αντίθετη περίπτωση ρυθμιστής της υφαλοκρηπίδας είναι το γεωλογικό κριτήριο, το οποίο δύναται να θεμελιώσει υφαλοκρηπίδα μέχρι 350 ναυτικά μίλια.³⁶

Σχήμα 3³⁷

Σύμφωνα με το άρθρο 77 της Σύμβασης ΔΘ, το παράκτιο κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας με σκοπό την εξερεύνησή της και την εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων. Ως φυσικοί πόροι, ορίζονται οι ορυκτοί και μη βιολογικοί πόροι που βρίσκονται στον πυθμένα και το υπέδαφος της υφαλοκρηπίδας, καθώς και οι βιολογικοί πόροι, οι οποίοι αναφέρονται ως «καθιστικά είδη», όπως σπόγγοι, κοράλλια, μαργαριτάρια κ.ά. Οτιδήποτε δεν ανήκει στους φυσικούς πόρους, όπως τα ναυάγια και αρχαιολογικά ευρήματα εξαιρείται από το δικαίωμα της εκμετάλλευσης. Άλλα συναφή δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας που προβλέπονται από τη Σύμβαση ΔΘ, είναι αυτό της κατασκευής τεχνητών νήσων και εγκαταστάσεων (π.χ. πλωτές εξέδρες, δεξαμενές αποθήκευσης), της κατασκευής σηράγγων και των γεωτρήσεων για όλους τους σκοπούς. Στα παραπάνω κυριαρχικά δικαιώματα ωστόσο, τίθεται από το άρθρο 78 της Σύμβασης ΔΘ ένας γενικός περιορισμός σύμφωνα με τον οποίο η άσκησή τους δεν θα πρέπει να θίγει το νομικό καθεστώς των υπερκείμενων υδάτων και του εναέριου χώρου, όπως επίσης δεν θα πρέπει να παραβιάζει ή παρενοχλεί αδικαιολόγητα την ναυσιπλοΐα.³⁸

³⁶ Πέτρος Σιούσιουρας, Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο. Δίκαιο Θάλασσας και Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης 2015 σελ. 464

³⁷ <http://www.unfalumni.org/the-race-to-secure-larger-continental-shelves/>

³⁸ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 149-150

1.2.6 Αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ)

Ο θεσμός της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (ΑΟΖ) αποτελεί σχετικά πρόσφατη εξέλιξη στο διεθνές δίκαιο της θάλασσας, ο οποίος καθιερώθηκε κατά την Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών κατόπιν απαίτησης των παράκτιων κρατών. Μέχρι τα μέσα περίπου του 20^{ου} αιώνα, όλες οι θαλάσσιες περιοχές πέραν των χωρικών υδάτων θεωρούνταν από την διεθνή κοινότητα ως τμήμα της ανοικτής θάλασσας επί της οποίας κανένα κράτος δεν είχε δικαιοδοσία.³⁹ Λίγο μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ωστόσο, τα παράκτια κράτη άρχισαν να επιθυμούν την επέκταση –των οικονομικών κυρίως-δικαιωμάτων τους πέρα από τα όρια που όριζε η αιγιαλίτιδα ζώνη, προκύπτοντας με τον τρόπο αυτό η ανάγκη δημιουργίας της ΑΟΖ.⁴⁰ Ιστορική αφετηρία της νέας αυτής θαλάσσιας ζώνης μπορεί να θεωρηθεί η υπ' αριθ. 2668 διακήρυξη του Προέδρου των Η.Π.Α. Χάρρυ Τρούμαν με τίτλο «Πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών σχετικά με την παράκτια αλιεία σε ορισμένες περιοχές της ανοικτής θάλασσας». Την ίδια περίπου χρονική περίοδο, πολλά αναπτυσσόμενα κράτη της Λατινικής Αμερικής διεκδίκησαν την κατοχύρωση αποκλειστικών αλιευτικών δικαιωμάτων σε θαλάσσιες περιοχές που εκτίνονταν πέρα από την χωρική τους θάλασσα, με σκοπό να προστατεύσουν και να συντηρήσουν τους θαλάσσιους πόρους ώστε να μπορούν να τους διαθέσουν αποκλειστικά προς όφελος του λαού τους και της οικονομικής τους ανάπτυξης.

Σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στο V Μέρος της Σύμβασης ΔΘ και πιο συγκεκριμένα στα άρθρα 55, 56 και 57, ως αποκλειστική οικονομική ζώνη ορίζεται η πέραν και παρακείμενη της χωρικής θάλασσας περιοχή, το εύρος της οποίας δεν μπορεί να ξεπερνά τα 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετρείται το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης. Έτσι για παράδειγμα, η Σιγκαπούρη που έχει χωρική θάλασσα πλάτους 3 ν.μ., διαθέτει ΑΟΖ 197 ν.μ., ενώ οι Η.Π.Α. οι οποίες έχουν αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ν.μ., διαθέτουν ΑΟΖ 188 ν.μ.⁴¹ Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τις ίδιες διατάξεις, η ΑΟΖ διέπεται από «ειδικό καθεστώς» το οποίο δεν ταυτίζεται ούτε με το καθεστώς της κυριαρχίας στην αιγιαλίτιδα, αλλά ούτε και με το καθεστώς της ελευθερίας στην ανοικτή θάλασσα. Αποτελεί δηλαδή μία θαλάσσια ζώνη «*sui generis*».⁴² Στην αποκλειστική οικονομική ζώνη το παράκτιο κράτος έχει κυριαρχικά δικαιώματα που αποσκοπούν στην εξερεύνηση και την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, ζωντανών ή μη, όλης της θαλάσσιας στήλης, του βυθού της θαλάσσιας στήλης και του υπεδάφους αυτού, αλλά και την δυνατότητα να ασκεί

³⁹ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 164

⁴⁰ Πέτρος Σιούσιουρας, Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο. Δίκαιο Θάλασσας και Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης 2015 σελ. 483

⁴¹ Θεόδωρος Καρυώτης, Μικρές Εισαγωγές: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Εκδόσεις Παπαδόπουλος 2019, σελ. 10

⁴² Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 168

δραστηριότητες σχετικές με την οικονομική εκμετάλλευση της ζώνης, όπως η παραγωγή ενέργειας από τα ύδατα, τα ρεύματα και τους ανέμους. Επιπρόσθετα, προβλέπεται η δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους σχετικά με την εγκατάσταση και χρησιμοποίηση τεχνητών νήσων, εγκαταστάσεων και κατασκευών, την θαλάσσια επιστημονική έρευνα και την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Η άσκηση των παραπάνω κυριαρχικών δικαιωμάτων θα πρέπει να γίνεται λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τρίτων κρατών και πάντα σύμφωνα με την Σύμβαση ΔΘ. Η εν λόγω πρόβλεψη, δίνει τη εντύπωση ότι στην Τρίτη Συνδιάσκεψη των Η.Ε. για το Δίκαιο της Θάλασσας έγινε προσπάθεια να υπάρξει κάποια ισορροπία μεταξύ παράκτιου κράτους και παγκόσμιας κοινότητας.⁴³ Εντός της ΑΟΖ, τρίτα κράτη έχουν το δικαίωμα να ασκούν τις ελευθερίες της ναυσιπλοΐας, της υπέρπτησης, της τοποθέτησης υποβρύχιων καλωδίων και αγωγών καθώς και άλλες συναφείς με αυτές χρήσεις. Πέραν τούτων, η Σύμβαση αναγνωρίζει την δυνατότητα συμμετοχής τρίτων κρατών στο πλεόνασμα των αλιευμάτων του παράκτιου κράτους. Πιο συγκεκριμένα, περικλειστα και γεωγραφικώς μειονεκτούντα κράτη δικαιούνται να συμμετέχουν σε δίκαιη βάση στην εκμετάλλευση μέρους του πλεονάσματος των αλιευτικών πόρων της ΑΟΖ παράκτιων κρατών που βρίσκονται στην ίδιας περιοχή ή υπο-περιοχή με αυτά.⁴⁴ Τέλος, όσον αφορά τα δικαιώματα των παράκτιων κρατών στην εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του βυθού και του υπεδάφους της ΑΟΖ, αυτά θα ασκούνται σύμφωνα με τα όσα προβλέπει η Σύμβαση στο VI Μέρος της σχετικά με την υφαλοκρηπίδα.⁴⁵

Συνοψίζοντας, παρατίθενται τέσσερις αναμφισβήτητες βασικές θέσεις σχετικά με την ΑΟΖ, σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Καρυώτη Θεόδωρο⁴⁶:

1. Η ΑΟΖ αποτελεί πλέον αναμφισβήτητο μέρος του εθνικού διεθνούς δικαίου από τότε που η Σύμβαση ΔΘ τέθηκε σε ισχύ.
2. Η ΑΟΖ σε αντίθεση με την υφαλοκρηπίδα, δεν ανήκει αυτοδικαίως και εξ υπ' αρχής στο παράκτιο κράτος, αλλά πρέπει σαφώς να ανακηρυχθεί από αυτό. Εάν δεν συμβεί κάτι τέτοιο, ΑΟΖ απλώς δεν υφίσταται και η προκείμενη θαλάσσια περιοχή θα αποτελεί νομικώς μέρος της ανοιχτής θάλασσας.

⁴³ Θεόδωρος Καρυώτης, Μικρές Εισαγωγές: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Εκδόσεις Παπαδόπουλος 2019, σελ. 9

⁴⁴ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 49

⁴⁵ Άρθρο 56 παρ. 3, Σύμβαση ΔΘ 1982

⁴⁶ Θεόδωρος Καρυώτης, Μικρές Εισαγωγές: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Εκδόσεις Παπαδόπουλος 2019, σελ. 14

3. Το νομικό περιεχόμενο του θεσμού της ΑΟΖ ορίζεται από το V Μέρος της Σύμβασης ΔΘ από το οποίο καθορίζονται τα κυριαρχικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους, τα δικαιώματα και τρίτων κρατών επ' αυτής και ορίζεται το μέγιστο πλάτος της στα 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης.
4. Κανένα κράτος ή ομάδα κρατών δεν έχει το δικαίωμα να ισχυρισθεί ότι κάποιο παράκτιο κράτος δεν μπορεί να ανακηρύξει τη δική του ΑΟΖ. Το πότε θα την ανακηρύξει ανήκει εντελώς στην δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους.

1.3 Το καθεστώς των νησιών

Ολοκληρώνοντας το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας και αφού έχουν αναλυθεί οι φυσικές και νομικές έννοιες των θαλασσιών ζωνών, κρίνεται σκόπιμο να γίνει ξεχωριστή αναφορά για το καθεστώς των νησιών σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας. Η γεωγραφική περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, η οποία αποτελεί και το πεδίο μελέτης της παρούσας εργασίας, διαθέτει ένα νησιώτικο κράτος (Κύπρος) καθώς και πολυάριθμα νησιά, βράχους και σκοπέλους, η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων ανήκει στην χώρα μας. Έτσι λοιπόν, πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση της οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών μεταξύ των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου, έχει ιδιαίτερη σημασία να εξετάσουμε τι προβλέπει η Σύμβαση ΔΘ σχετικά με τα νησιά.

Σύμφωνα με το άρθρο 121 της Σύμβασης ΔΘ, ως νήσος ορίζεται «μια φυσικά διαμορφωμένη περιοχή ξηράς, η οποία περιβρέχεται από ύδατα και βρίσκεται πάνω από την επιφάνεια των υδάτων κατά τη μέγιστη πλημμυρίδα». Από τον παραπάνω ορισμό διαπιστώνεται ότι οι ρυθμίσεις του καθεστώτος των νήσων αφορούν τα φυσικά νησιά και όχι τα τεχνητά. Επίσης, παρατηρούμε ότι δεν γίνεται κάποια ειδική αναφορά στο μέγεθος του νησιού, συνεπώς αυτό δεν επηρεάζει ή παρακωλύει με κάποιο τρόπο το νομικό του καθεστώς σύμφωνα με την Σύμβαση. Σύμφωνα με την δεύτερη παράγραφο της εν λόγω διάταξης, όλα τα νησιά δικαιούνται αιγιαλίτιδας ζώνης, συνορεύουσας ζώνης, αποκλειστικής οικονομικής ζώνης και η υφαλοκρηπίδας οι οποίες καθορίζονται σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα της Σύμβασης ΔΘ που εφαρμόζονται στις άλλες ηπειρωτικές περιοχές. Ο γενικός αυτός κανόνας αποτελεί εθιμικό δίκαιο συνεπώς δεσμεύει και τα κράτη που δεν είναι συμβαλλόμενα στην Σύμβαση ΔΘ. Ήδη από την Συνδιάσκεψη της Χάγης του 1930 είχε γίνει δεκτό ότι κάθε νησί διαθέτει δικά του χωρικά ύδατα, ενώ στην Σύμβαση της Γενεύης για την υφαλοκρηπίδα του 1958, ο ίδιος ο όρος της υφαλοκρηπίδας περιγράφεται ως «ο βυθός της θάλασσας και το

υπέδαφος των αντίστοιχων υποθαλάσσιων περιοχών, οι οποίες συνέχονται προς τις ακτές των νήσων»⁴⁷

Από την δικαιοδοσία των θαλασσίων ζωνών, η παρούσα διάταξη της Σύμβασης ΔΘ εξαιρεί τους βράχους. Πιο συγκεκριμένα, στην τρίτη παράγραφο του άρθρου 121 αναφέρεται ότι: «οι βράχοι οι οποίοι δεν μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή δική τους οικονομική ζωή, δεν δικαιούνται να έχουν αποκλειστική οικονομική ζώνη ή υφαλοκρηπίδα». Η διάταξη αυτή δημιουργεί αρκετά ερμηνευτικά προβλήματα, αφενός διότι δεν δίνεται ο ακριβής ορισμός της έννοιας του βράχου και αφετέρου, διότι δεν διασαφηνίζεται αν η συντήρηση ανθρώπινης ζωής έχει να κάνει με την φυσική δυνατότητα του βράχου να παρέχει σε έναν πληθυσμό κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης (π.χ. ύπαρξη πόσιμου νερού, καλλιεργήσιμου εδάφους) ή αν αρκεί η ύπαρξη ενός ελάχιστου αριθμού κατοίκων, οι οποίοι μπορούν να συντηρούνται με προμήθειες από την ηπειρωτική χώρα.

⁴⁷ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 195

Κεφάλαιο 2: Οριοθετήσεις θαλασσιών ζωνών

Η Μεσόγειος ανήκει στις θαλάσσιες εκείνες περιοχές με πλήρη τα χαρακτηριστικά της ημίκλειστης Θάλασσας. Σύμφωνα με το άρθρο 122 της Σύμβασης ΔΘ: «κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα είναι κόλπος, λεκάνη ή θάλασσα που περιβάλλεται από δύο ή περισσότερα κράτη και συνδέεται με άλλη θάλασσα ή με ωκεανό με μια στενή λωρίδα ή που αποτελείται εξ ολοκλήρου ή κατ' εξοχήν από τις αιγιαλίτιδες ζώνες και τις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες δύο ή περισσότερων κρατών».

Όπως γίνεται αντιληπτό λοιπόν, στην λεκάνη της Μεσογείου δεν υπάρχει θαλάσσια απόσταση μεταξύ δύο γειτονικών χωρών που είναι τουλάχιστον 400 ν.μ., έτσι ώστε να επιτρέπει την πλήρη ανάπτυξη όλων των θαλασσιών ζωνών ενός παράκτιου κράτους. Ιδιαίτερα στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, ορισμένες θαλάσσιες ζώνες γειτονικών κρατών αλληλεπικαλύπτονται (π.χ. αιγιαλίτιδα ζώνη και υφαλοκρηπίδα Ελλάδας - Τουρκίας) και η οριοθέτηση τους επαφίεται στην συνεργασία και την συμφωνία μεταξύ των κρατών σύμφωνα με τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου.

2.1 Η διαφορά μεταξύ θέσπισης μίας θαλάσσιας ζώνης και οριοθέτησής της με γειτονικά κράτη

Σε αυτό το σημείο της εργασίας και πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση των κανόνων και των αρχών που διέπουν την οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών μεταξύ κρατών, καθίσταται αναγκαίο να διασαφηνιστεί ο διαχωρισμός των εννοιών της «θέσπισης» μίας θαλάσσιας ζώνης και της «οριοθέτησής» της με γειτονικά κράτη.

Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, η θέσπιση μίας ζώνης δικαιοδοσίας πραγματοποιείται με μονομερή πράξη από το παράκτιο κράτος και ισχύει έναντι των άλλων κρατών υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται οι κανόνες του διεθνούς δικαίου. Προκειμένου να θεσπιστεί μια θαλάσσια ζώνη, λαμβάνεται υπόψη η εσωτερική έννομη τάξη του εκάστοτε παράκτιου κράτους. Το σύνηθες είναι να πραγματοποιείται με προεδρικό διάταγμα, ωστόσο αρκεί και μια απλή κήρυξη της εν λόγω ζώνης.⁴⁸ Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί η υποθαλάσσια ζώνη της υφαλοκρηπίδας τα δικαιώματα επί της οποίας υφίστανται αυτοδικαίως και εξ υπαρχής, όπως έχει αναφερθεί στο προηγούμενο κεφάλαιο, συνεπώς δεν απαιτείται ρητή διακήρυξη από το παράκτιο κράτος για την άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων.

Στην περίπτωση ωστόσο που η γεωγραφία της περιοχής δεν επιτρέπει την πλήρη επέκταση του εύρους μίας θαλάσσιας ζώνης, τότε τίθεται το θέμα της οριοθέτησης αυτής της ζώνης μεταξύ των ενδιαφερόμενων γειτονικών κρατών, η οποία

⁴⁸ Αναστασία Στρατή, *Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 1,6

πραγματοποιείται κατ' αρχήν με συμφωνία μεταξύ τους. Μία συνήθης πρακτική που ακολουθείται από τα κράτη, είναι η θέσπιση ως προσωρινού εξωτερικού ορίου των θαλάσσιων ζωνών τους τη μέση γραμμή, τη γραμμή δηλαδή εκείνη, της οποίας κάθε σημείο απέχει ίση απόσταση από τα πιο κοντινά σημεία των γραμμών βάσεως, από τα οποία τείνει να μετριέται και το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης καθενός από τα δύο κράτη.⁴⁹ Περισσότερα όμως για τις μεθόδους και τις αρχές οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών θα αναλυθούν στην συνέχεια.

2.2 Αρχές και κανόνες που διέπουν τη διαδικασία των οριοθετήσεων

Κατά την διάρκεια της Τρίτης Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας, οι αντιπροσωπίες των κρατών διχάσθηκαν ως προς τον καθορισμό των νομικών αρχών που πρέπει να διέπουν την διαδικασία των οριοθετήσεων θαλασσίων ζωνών μεταξύ τους. Διαμορφώθηκαν έτσι δύο μεγάλες παρατάξεις. Η πρώτη παράταξη, η οποία αποτελούνταν από 22 κράτη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, ήταν υπέρ της καθιέρωσης της αρχής της μέσης γραμμής (medium liners), ενώ η δεύτερη παράταξη αποτελούνταν από 29 κράτη, ανάμεσά τους και η Τουρκία, τα οποία υποστήριζαν ότι η οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών θα πρέπει να γίνεται με την αρχή της επιείκειας ή ευθυδικίας (equity liners).⁵⁰

Η Σύμβαση ΔΘ, περιλαμβάνει συγκεκριμένες διατάξεις για τις οριοθετήσεις θαλασσίων ζωνών. Συνοπτικά θα μπορούσαμε να πούμε πως για την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας προβλέπει την αρχή της μέσης γραμμής, ενώ για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ μεταξύ δύο γειτονικών παράκτιων κρατών, προβλέπει να συνεργαστούν και να έρθουν σε συμφωνία στη βάση μίας δίκαιης λύσης. Παρόλα αυτά, σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση των κανόνων της οριοθέτησης έχουν παίξει οι αποφάσεις διεθνών δικαστηρίων (π.χ. ΔΔΧ, ΔΔΔΘ) στα οποία έχουν παραπεμφθεί ανά τα χρόνια οι διαφορές κρατών σε θέματα οριοθέτησης. Από την μελέτη της νομολογίας σε θέματα του Δικαίου της Θάλασσας διαπιστώνεται ότι κάθε περίπτωση είναι μοναδική. Έτσι, παρόλο που λαμβάνονται υπόψη οι διατάξεις της Σύμβασης και η νομολογία που αφορά σε παρόμοιες διαφορές, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων επιδιώκεται μία συμβιβαστική λύση από την οποία και τα δύο κράτη συνήθως κάτι κερδίζουν και κάτι χάνουν σε σχέση με τα όσα αξιώνουν.

2.2.1 Αρχή της ίσης απόστασης

Η αρχή της ίσης απόστασης χρησιμοποιείται ήδη από τις διατυπώσεις της Σύμβασης της Γενεύης 1958, για την οριοθέτηση τόσο της αιγιαλίτιδας, όσο και της

⁴⁹ Αναστασία Στρατή, *Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 1

⁵⁰ Ρούκουνας Εμμανουήλ, *Διεθνές Δίκαιο*, Τεύχος δεύτερο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ. 255

υφαλοκρηπίδας. Στην Σύμβαση ΔΘ 1982, ωστόσο αναφέρεται ως αρχή οριοθέτησης μόνο για την ζώνη των χωρικών υδάτων στα διαλαμβανόμενα του άρθρου 15. Για την εφαρμογή της αρχής της ίσης απόστασης χρησιμοποιείται η μέθοδος της χάραξης της «μέσης» ή της «πλάγιας» γραμμής, ανάλογα αν πρόκειται για παράκτια κράτη με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές αντίστοιχα.

Σύμφωνα με το άρθρο 15 της Σύμβασης ΔΘ: «στην περίπτωση που οι ακτές δύο κρατών βρίσκονται έναντι αλλήλων ή συνορεύουν, κανένα από τα δύο κράτη δεν δικαιούται, ελλείψει αντιθέτου συμφωνίας μεταξύ τους, να εκτείνει την χωρική του θάλασσα πέραν της μέσης γραμμής, της οποίας όλα τα σημεία βρίσκονται σε ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσεως από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης καθενός από τα δύο κράτη».

Σε ειδικότερη ανάλυση, όταν η απόσταση μεταξύ των ακτών δύο όμορων ή απέναντι ευρισκόμενων κρατών είναι μικρότερη από το άθροισμα της έκτασης της αιγιαλίτιδας αυτών των κρατών, τότε το θαλάσσιο σύνορο χαράζεται στη μέση της απόστασης μεταξύ των δύο ακτών χρησιμοποιώντας την χάραξη της μέσης γραμμής. Για παράδειγμα, η μεταξύ απόσταση της Σάμου (Ελλάδα) και της ακτής του Κουσαντάσι (Τουρκία) δεν φθάνει ούτε το 1 ν.μ. Έτσι λοιπόν, τα θαλάσσια σύνορα των δύο κρατών βρίσκονται στην μέση αυτής της απόστασης.⁵¹

Όπως ειπώθηκε και παραπάνω, ως μέση γραμμή (median line), νοείται η γραμμή κάθε σημείο της οποίας ισαπέχει από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης από τις οποίες μετράται η αιγιαλίτιδα ζώνη. Η εν λόγω έννοια, χρησιμοποιείται όταν οι ακτές δύο κρατών είναι αντικείμενες και αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται η οριοθέτηση. Με την χάραξη της μέσης γραμμής τα παράκτια κράτη ουσιαστικά μοιράζονται ακριβώς μεταξύ τους την θαλάσσια και υποθαλάσσια περιοχή ανάμεσά τους.⁵² Στην περίπτωση που οι ακτές δύο κρατών είναι παρακείμενες, χαράσσεται πλάγια γραμμή, η οποία ακολουθεί την ίδια λογική της ίσης απόστασης των σημείων των ακτών του κάθε κράτους. Υπάρχουν ορισμένες κοινώς αποδεκτές μαθηματικές και αλγοριθμικές μέθοδοι χάραξης μέσης ή πλάγιας γραμμής, όπως τα διαγράμματα Voronoi και η εγγραφή εφαπτόμενων κύκλων, η περεταίρω ανάλυση των οποίων εκφεύγει της παρούσας εργασίας.

Τέλος, σύμφωνα πάντα με το άρθρο 15 της Σύμβασης ΔΘ η ανωτέρω μέθοδος οριοθέτησης με γνώμονα την αρχή της ίσης απόστασης, δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση: «όπου λόγω ιστορικού τίτλου ή άλλων ειδικών περιστάσεων παρίσταται ανάγκη να οριοθετηθούν οι χωρικές θάλασσες δύο κρατών κατά διαφορετικό τρόπο». Ακολούθως, αναλύεται το ζήτημα των ειδικών περιστάσεων.

⁵¹ Ρούκουνας Εμμανουήλ, Διεθνές Δίκαιο, Τεύχος δεύτερο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ. 253

⁵² Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 288-289

2.2.2 Ειδικές και σχετικές περιστάσεις

Η έννοια των «ειδικών περιστάσεων» λειτουργεί ως εξαίρεση του κανόνα της ίσης απόστασης. Η αναφορά σε «ειδικές περιστάσεις» σχετικά με την οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών έγινε πρώτη φορά από την Σύμβαση της Γενεύης 1958 και ακολούθως από την Σύμβαση ΔΘ στο άρθρο 15 περί οριοθέτησης της αιγιαλίτιδας ζώνης.

Ως «ειδικές περιστάσεις» θεωρούνται τα ειδικά γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της θαλάσσιας περιοχής στην οποία επίκειται η οριοθέτηση, τα οποία θα πρέπει να ληφθούν υπόψη όταν η εφαρμογή της αρχής της ίσης απόστασης ως κανόνας οριοθέτησης, είναι δυνατόν να προκαλέσει ανισότητες. Η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου το 1954 ανέφερε ως παραδείγματα ειδικών περιστάσεων την ύπαρξη διαύλων ναυσιπλοΐας, την παρουσία νήσων, ιστορικά δικαιώματα αλιείας και ασυνήθιστα γεωγραφικά χαρακτηριστικά. Η εφαρμογή των ειδικών περιστάσεων κατά την οριοθέτηση συνιστά παράγοντα συνεκτίμησης και όχι αυτοτελή μέθοδο οριοθέτησης.⁵³

Από την άλλη πλευρά, στα ζητήματα της οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, η Σύμβαση ΔΘ κάνει λόγο στα άρθρα 74 και 83 αντίστοιχα, για ύπαρξη «σχετικών περιστάσεων» οι οποίες θα πρέπει να συνεκτιμηθούν. Αν και οι όροι των «ειδικών» και των «σχετικών» περιστάσεων τείνουν να εξομοιώνονται, η κύρια διαφορά τους εντοπίζεται στο ότι οι ειδικές περιστάσεις αφορούν την εξαίρεση σε έναν συγκεκριμένο τρόπο οριοθέτησης, δηλαδή αυτόν της ίσης απόστασης, ενώ οι σχετικές περιστάσεις αφορούν τους παράγοντες που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για να επιτευχθεί μία περισσότερη δίκαια λύση.

Ο ακριβής προσδιορισμός των χαρακτηριστικών που συνιστούν ειδική ή σχετική περίπτωση δεν δίνεται ξεκάθαρα από την Σύμβαση ΔΘ, συνεπώς θα πρέπει να ανατρέξουμε στην διεθνή νομολογία για να διαπιστώσουμε στην πράξη ποιοι παράγοντες κατά την οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών θεωρήθηκαν εξαιρετικοί. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα εξής παραδείγματα που αποτέλεσαν ειδικές ή σχετικές περιστάσεις στην νομολογία των διεθνών δικαστηρίων: Η σημαντική διαφορά στην έκταση των αντίστοιχων ακτών μεταξύ Λιβύης και Μάλτας κατά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας τους, η ύπαρξη γεωτρήσεων πετρελαίου στην ίδια υπόθεση, η ύπαρξη νησιών, βράχων και ελαφρών προεξοχών κατά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στην Βόρεια Θάλασσα, η καμπυλότητα της ακτογραμμής του Μπαγκλαντές κατά την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδά του με την Μιανμάρ κ.ά.⁵⁴

⁵³ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 295-296

⁵⁴ Ο.π. σελ. 298

2.2.3 Αρχή της ευθυδικίας και η έννοια της «δίκαιης λύσης»

Η έννοια της ευθυδικίας ως αρχή οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών, συναντάται στα άρθρα 83 και 74 της Σύμβασης ΔΘ σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ αντίστοιχα. Ειδικότερα, τα ανωτέρω άρθρα αναφέρουν με πανομοιότυπο τρόπο ότι: «η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ μεταξύ κρατών με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές θα γίνεται με συμφωνία, βάσει του διεθνούς δικαίου, όπως αυτό αναφέρεται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου με σκοπό να επιτευχθεί μια δίκαιη λύση».

Τα κράτη που κατά την Τρίτη Συνδιάσκεψη υποστήριξαν την αρχή της ευθυδικίας ως γενική μέθοδο οριοθέτησης, θεωρούσαν αναγκαίο να ληφθούν υπόψη όλες οι «σχετικές περιστάσεις» που υφίστανται ανάμεσα στις υπό οριοθέτηση θαλάσσιες ζώνες. Οι ανωτέρω διατάξεις ωστόσο, διαπιστώνουμε πως έχουν γενικό χαρακτήρα και δεν προσδιορίζουν τι ακριβώς σημαίνει δίκαιη λύση ή ποιοι παράγοντες θα πρέπει να ληφθούν υπόψη από τα δύο κράτη στο πλαίσιο μιας συμφωνίας. Ουσιαστικά η έννοια της δίκαιης λύσης αναφέρεται στο αποτέλεσμα που πρέπει να επιτευχθεί, το οποίο όμως πρέπει να είναι πάντα σύμφωνο με τους γενικά αποδεκτούς κανόνες του διεθνούς δικαίου (*infra legem*).⁵⁵ Για τον λόγο αυτό, αν θέλουμε να ερμηνεύσουμε την αρχή της ευθυδικίας ως μέθοδο οριοθέτησης θα πρέπει να μελετήσουμε την νομολογία και τις συμφωνίες που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί μεταξύ κρατών στα ζητήματα οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών.

Σύμφωνα με την νομολογία, σε υποθέσεις οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας στο πλαίσιο επίτευξης μιας δίκαιης λύσης, έχουν ληφθεί υπόψη τα κριτήρια της μη-καταπάτησης και της αναλογικότητας. Πιο συγκεκριμένα, το κριτήριο της μη-καταπάτησης διατυπώθηκε στην απόφαση του ΔΔ για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας, η οποία έπρεπε να γίνει: «...με τέτοιο τρόπο ώστε να καταλείπει, όσο το δυνατόν περισσότερο σε κάθε κράτος όλα τα τμήματα της υφαλοκρηπίδας που αποτελούν φυσική προέκταση του χερσαίου εδάφους του στη θάλασσα, χωρίς την καταπάτηση της φυσικής προέκτασης του χερσαίου εδάφους του άλλου κράτους». Το κριτήριο αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία όταν υπάρχουν νησιά ενός κράτους κοντά στις ακτές ενός άλλου. Σε μια πιο πρόσφατη υπόθεση εδαφικής διαφοράς και θαλάσσιας οριοθέτησης μεταξύ Νικαράγουας και Κολομβίας, το ΔΔ υπογράμμισε ότι η έννοια της μη καταπάτησης δεν αφορά μόνο ηπειρωτικά εδάφη, αλλά και νησιωτικά και η χάραξη οριοθετικής γραμμής δεν θα πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα την αποκοπή των νησιών από τις θαλάσσιες ζώνες που δικαιούνται βάσει διεθνούς δικαίου. Όσον αφορά το κριτήριο της αναλογικότητας, αυτό λήφθηκε υπόψη στην υπόθεση οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Λιβύης και Μάλτας και αναφέρεται στην συνεκτίμηση της

⁵⁵ Αναστασία Στρατή, *Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 19

έκτασης των ακτών των αντίστοιχων κρατών στην προς οριοθέτηση περιοχή, προκειμένου να αποφευχθεί μια κραυγαλέα δυσαναλογία. Έτσι, η θαλάσσια ζώνη που δικαιούται το κάθε κράτος είναι ποσοστιαία ανάλογη με το μήκος των ακτών του.⁵⁶

Εν κατακλείδι, δεδομένης της γενικότητας των διατυπώσεων των άρθρων περί οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, τις διακυμάνσεις στη νομολογία και λαμβάνοντας υπόψη την αντίληψη των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων ότι κάθε υπόθεση είναι μοναδική (*unicum*), δεν είναι δυνατό να προβλεφθεί με βεβαιότητα το αποτέλεσμα της δικαστικής επίλυσης μιας διαφοράς οριοθέτησης, ιδίως όταν εμπλέκονται νησιά.⁵⁷

2.2.4 Χάραξη «ενιαίου θαλάσσιου ορίου»

Κατά την οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών μεταξύ δύο παράκτιων κρατών, είναι σύνηθες να συμφωνήσουν στην χάραξη ενός «ενιαίου θαλάσσιου ορίου». Ο εν λόγω όρος, αναφέρεται στην ενιαία οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ. Από την καθιέρωση του θεσμού της ΑΟΖ με την Σύμβαση ΔΘ, διαπιστώνεται η έντονη σύνδεσή του με τον θεσμό της υφαλοκρηπίδας. Άλλωστε τα κυριαρχικά δικαιώματα που αναγνωρίζονται στον βυθό και το υπέδαφος της ΑΟΖ, ταυτίζονται με αυτά που αναγνωρίζονται στην υφαλοκρηπίδα.

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, τόσο στην νομολογία, όσο και κατά την διεθνή πρακτική η οριοθετική γραμμή υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ συμπίπτουν πάντοτε, ενώ όσα κράτη έχουν ήδη προβεί σε οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας τους, σε μελλοντική οριοθέτηση ΑΟΖ θα πρέπει να ακολουθήσουν ακριβώς τους ίδιους κανόνες και αρχές προκειμένου να υπάρχει ταύτιση των οριοθετικών γραμμών.⁵⁸

Η έννοια του «ενιαίου θαλάσσιου ορίου» αντιμετωπίστηκε για πρώτη φορά στην υπόθεση οριοθέτησης θαλάσσιας μεθορίου στην περιοχή του Κόλπου του Μάινε των Η.Π.Α. το 1984, όταν το Τμήμα του Διεθνούς Δικαστηρίου κλήθηκε να χαράξει ενιαία οριοθετική γραμμή υφαλοκρηπίδας και αλιευτικών ζωνών. Σύμφωνα με την Απόφαση του Τμήματος, δεν υπάρχει κανόνας στο διεθνές δίκαιο που να μην επιτρέπει την θαλάσσια οριοθέτηση δύο διαφορετικών στοιχείων με μία μόνο γραμμή και ότι κάτι τέτοιο θα μπορούσε να επιτευχθεί με την εφαρμογή κοινών

⁵⁶ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 305-306

⁵⁷ Ο.π. σελ. 309

⁵⁸ Ε. Γούναρης, Το Διεθνές Δίκαιο Αλιείας, Τετράδια Διεθνούς Δικαίου 15, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1989 σελ. 46

κριτηρίων, τα οποία δεν δίνουν προτιμησιακή μεταχείριση σε ένα από τα δύο αντικείμενα οριοθέτησης.⁵⁹

Συνακόλουθα, εξετάζοντας την νομολογία διαπιστώνεται ότι ήδη από το 1985 σε σύνολο 30 περιπτώσεων συμβατικής οριοθέτησης ΑΟΖ, οι 29 είχαν υιοθετήσει οριοθετική γραμμή η οποία συνέπιπτε αυτή της υφαλοκρηπίδας. Αυτό δεν σημαίνει ότι ο θεσμός της ΑΟΖ απορρόφησε αυτόν της υφαλοκρηπίδας, ωστόσο στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων και για την εξεύρεση από κοινού λύσης σε ζητήματα οριοθέτησης, φαίνεται ότι αποδίδεται μεγαλύτερη σημασία σε στοιχεία όπως η απόσταση από την ακτή, που είναι κοινά και στις δύο έννοιες.⁶⁰

2.2.5 Τριεθνή σημεία

«Τριεθνές», ονομάζεται εκείνο το σημείο στο οποίο η οριοθετική γραμμή των θαλασσιών ζωνών δύο κρατών συναντά την θαλάσσια ζώνη ενός τρίτου κράτους. Είναι κοινή πρακτική στις συμφωνίες οριοθέτησης μεταξύ δύο παράκτιων κρατών να αποφεύγεται η οριοθέτηση τμημάτων υφαλοκρηπίδας ή ΑΟΖ τα οποία είτε διεκδικούν τρίτα κράτη, είτε εφάπτονται με την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ τρίτων κρατών. Στην πράξη λοιπόν, οι οριοθετικές γραμμές που συμφωνούνται τελικά μεταξύ δύο συμβαλλόμενων κρατών δεν εκτείνονται σε τριεθνή σημεία ακόμα και όταν δεν υπάρχει κάποια διαφορά οριοθέτησης.⁶¹

Χαρακτηριστικά παραδείγματα οριοθετικών γραμμών που δεν εκτείνονται σε τριεθνή σημεία αποτελούν η συμφωνία Ελλάδας-Ιταλίας του 1977 για την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και οι συμφωνίες Κύπρου-Αιγύπτου και Κύπρου-Λιβάνου το 2003 και 2007 αντίστοιχα για την οριοθέτηση ΑΟΖ. Οι εν λόγω συμφωνίες οριοθέτησης θα αναλυθούν μεταξύ άλλων στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας.

2.3 Η επίρεια των νησιών στις οριοθετήσεις

Όπως ειπώθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας, σύμφωνα με το άρθρο 121 της Σύμβασης ΔΘ, το σύνολο των νησιών με εξαίρεση κάποιες κατηγορίες βράχων, διαθέτουν όλες τις θαλάσσιες ζώνες. Συνεπώς, η οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών των νησιών δεν θα έπρεπε να αποτελεί ξεχωριστό ζήτημα σε σχέση με την οριοθέτηση μιας ηπειρωτικής περιοχής. Σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Ροζάκη Χ., ειδική περίπτωση μπορεί να θεωρηθεί μια γεωμορφολογική ιδιομορφία που επικρατεί στις ακτές ενός νησιού, όπως αντίστοιχα συμβαίνει και στο ηπειρωτικό έδαφος ή η ύπαρξη ενός απομονωμένου νησιού κοντά στις αντικείμενες ακτές ενός άλλου

⁵⁹ Αναστασία Στρατή, *Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 21

⁶⁰ Ο.π. σελ. 20

⁶¹ Ο.π. σελ. 92

κράτους. Ωστόσο, δεν μπορεί εξ' ορισμού η ύπαρξη νησιών να αποτελεί ειδική περίπτωση.⁶²

Παρόλα αυτά, έχουν προκύψει πολλές δυσκολίες στο να επέλθει μία συμφωνία μεταξύ κρατών όταν η υπό οριοθέτηση θαλάσσια περιοχή συμπεριλαμβάνει νησιά ή νησιωτικούς σχηματισμούς. Μελετώντας την διεθνή νομολογία, διαπιστώνουμε ότι στην πλειοψηφία των περιπτώσεων τα νησιά είχαν ειδική αντιμετώπιση και τους αναγνωρίστηκε μόνο ένας ορισμένος βαθμός επήρειας (μειωμένη ή μισή επήρεια) στην υπό οριοθέτηση θαλάσσια περιοχή. Με τον όρο «επήρεια» νοείται η επίδραση των νησιών στον συνυπολογισμό του μετώπου του παράκτιου κράτους στο οποίο ανήκουν, στην προς οριοθέτηση περιοχή. Ο βαθμός της επήρειας δεν είναι κάτι που ορίζεται από την Σύμβαση, αλλά αποτελεί προϊόν νομολογίας και προσδιορίζει το εύρος της επίδρασης που έχουν τα νησιά σε σχέση με μία επιλεγμένη γεωμετρική μέθοδο οριοθέτησης (π.χ. την μέθοδο της μέσης γραμμής). Για παράδειγμα, όταν γίνεται λόγος για «μισή επήρεια» ενός νησιού σε μια θαλάσσια περιοχή, η οριοθετική γραμμή που τελικά χαράσσεται αποτελεί την συνισταμένη της γραμμής σύμφωνα με την πλήρη θαλάσσια ζώνη του νησιού και της γραμμής χωρίς να έχει ληφθεί υπόψη το δικαίωμά του νησιού σε θαλάσσιες ζώνες.⁶³

⁶² Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 323

⁶³ Ο.π. σελ. 324

Κεφάλαιο 3: Συμφωνίες οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο

Η Ανατολική Μεσόγειος ανέκαθεν αποτελούσε περιοχή με στρατηγική σημασία και ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία έχει γίνει επίκεντρο γεωοικονομικού ενδιαφέροντος λόγω της ανακάλυψης σημαντικών κοιτασμάτων φυσικού αερίου. Επιπρόσθετα, παρουσιάζει έντονο ερευνητικό και επενδυτικό ενδιαφέρον καθώς εκτιμάται ότι υπάρχουν και άλλα κοιτάσματα προς ανακάλυψη και εκμετάλλευση, τα οποία μπορούν κατά κύριο λόγο να προμηθεύσουν την Ευρώπη μειώνοντας την ενεργειακή της εξάρτηση από τρίτες χώρες. Η Ευρώπη εξαρτάται κυρίως από τη Ρωσία αλλά και τη Νορβηγία, της οποίας όμως οι ποσότητες μειώνονται δραματικά. Συνεπώς, το φυσικό αέριο της Ανατολικής Μεσογείου προσελκύει την προσοχή καθώς μπορεί να αποτελέσει μια πολύ καλή εναλλακτική ή καλύτερα, συμπληρωματική πηγή στις ήδη υφιστάμενες.⁶⁴

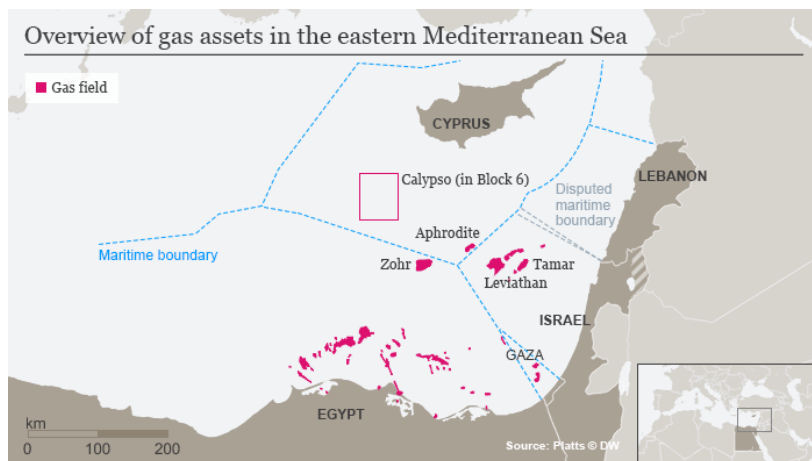
Μέχρι και πρόσφατα το ζήτημα της οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών δεν είχε απασχολήσει τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου, ωστόσο στο πλαίσιο της αξιοποίησης του υποθαλάσσιου ενεργειακού πλούτου της περιοχής, τα περισσότερα κράτη έχουν πλέον σπεύσει να οριοθετήσουν μεταξύ του θαλάσσιες ζώνες και ειδικότερα αποκλειστικές οικονομικές ζώνες.

Οι συμφωνίες οριοθέτησης που έχουν συνομολογηθεί και περιγράφονται στην συνέχεια έχουν ιδιαίτερη σημασία προκειμένου να δημιουργηθεί στην περιοχή ένα ξεκάθαρο νομικό πλαίσιο σχετικά με την δικαιοδοσία των κρατών στην εκμετάλλευση των ανακαλυφθέντων φυσικών πόρων, αλλά και ένα ασφαλές περιβάλλον για να επενδύσουν οι εταιρείες εξόρυξης πετρελαίου και φυσικού αερίου.

3.1 Το ενεργειακό προφίλ της Ανατολικής Μεσογείου

Η ανακάλυψη κοιτασμάτων φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο τα τελευταία χρόνια και η ερευνητική δραστηριότητα των μεγάλων εταιρειών της πετρελαϊκής βιομηχανίας, ξετυλίγεται με επίκεντρο την θαλάσσια περιοχή ανάμεσα στο Ισραήλ, το Λίβανο, την Αίγυπτο και την Κύπρο. (Βλ. Χάρτη 1)

⁶⁴ Από άρθρο του Αθανάσιου Έλλης:
<https://www.kathimerini.gr/900112/article/epikairothta/kosmos/af8ono-fysiko-aerio-se-eyflektoskhniko>

Χάρτης 1⁶⁵

Παρατηρώντας τον ανωτέρω χάρτη, εύκολα συμπεραίνει κανείς πως μόνο τυχαίο δεν είναι που οι χώρες στις θαλάσσιες ζώνες των οποίων έχουν ανακαλυφθεί οι περισσότεροι ενεργειακοί πόροι, είναι και οι πρώτες που έχουν συνάψει συμφωνίες οριοθέτησης ΑΟΖ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Ακολουθως περιγράφεται συνοπτικά ανά περιοχή, το χρονικό της διαμόρφωσης της νοτιοανατολικής Μεσογείου σε πεδίο γεωοικονομικού ενδιαφέροντος.

Ισραήλ

Τον Ιανουάριο του 2009 η αμερικανική εταιρεία Noble Energy έπειτα από έρευνες που πραγματοποιούσε στην Ανατολική Μεσόγειο, ανακάλυψε το μεγαλύτερο κοίτασμα φυσικού αερίου στον κόσμο για εκείνη την χρονιά, το **Ταμάρ**, με εκτιμώμενο απόθεμα 320 δις κυβικά μέτρα, το οποίο βρίσκεται περίπου 50 μίλια δυτικά των ακτών του Ισραήλ. Το κοίτασμα του Ταμάρ με βάση τις εκτιμήσεις φαίνεται να έφερνε αυτάρκεια στην αγορά αερίου του Ισραήλ.

Μόλις έναν χρόνο μετά, η ίδια εταιρεία πραγματοποίησε μια ακόμα μεγαλύτερη ανακάλυψη. Το νέο κοίτασμα, που ονομάστηκε **Λεβιάθαν**, διέθετε σχεδόν 600 δις. κυβικά μέτρα αποδεδειγμένων και πιθανών αποθεμάτων. Τα νέα αποθέματα θα έδιναν στο Ισραήλ αρκετούς πόρους όχι μόνο για να καλύψει την εγχώρια ζήτηση, αλλά να γίνει και ένας σημαντικός εξαγωγέας.⁶⁶

Αίγυπτος

Το 2015, η ιταλική εταιρεία ENI, ανακάλυψε στην αιγυπτιακή ΑΟΖ ένα νέο κοίτασμα φυσικού αερίου που ξεπερνούσε ακόμα και τον Λεβιάθαν. Το εν λόγω κοίτασμα ονόματι **Ζορ**, εκτιμάται ότι περιέχει 850 δις. κυβικά μέτρα φυσικό αέριο,

⁶⁵ Πηγή: <https://www.dw.com/en/eastmed-gas-paving-the-way-for-a-new-geopolitical-era/a-49330250>

⁶⁶ <https://www.euro2day.gr/specials/topics/article/1597091/to-megalo-paihni-sthn-energeiakh-skakiera-ths-an.html>

καθιστώντας το μέχρι και σήμερα το μεγαλύτερο στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Δεν αποτελεί έκπληξη που το Ζορ συνδυαστικά και με άλλες επικείμενες ανακαλύψεις εκτιμάται ότι θα εξαλείψουν την ανάγκη της Αιγύπτου για εισαγωγές LNG στο άμεσο μέλλον.⁶⁷

Η ανακάλυψη του Ζορ άλλαξε τελείως το «παιχνίδι» στην Ανατολική Μεσόγειο. Χώρες όπως το Ισραήλ και η Κύπρος αναγκάστηκαν αμέσως να επαναξιολογήσουν τις στρατηγικές τους, διότι η Αίγυπτος δεν χρειαζόταν πλέον το φυσικό τους αέριο. Επιπλέον, το Ζορ ανανέωσε το ενδιαφέρον των μεγαλύτερων εταιρειών πετρελαίου και αερίου του κόσμου, που «κονταροχτυπήθηκαν» για να ανακαλύψουν το επόμενο τεράστιο κοιτάσμα φυσικού αερίου στην ανατολική Μεσόγειο. Όχι μόνο συνεχίστηκε η εκδήλωση ενδιαφέροντος για έρευνες στην Αίγυπτο, αλλά και η Κύπρος είδε σημαντικό ενδιαφέρον στον γύρο αδειοδοτήσεων του 2016, που άνοιξε τον δρόμο για περισσότερες ερευνητικές δραστηριότητες και τα επόμενα χρόνια. Στα ανατολικά, και ο Λίβανος κατάφερε επιτέλους να εφαρμόσει το δικό του νομικό πλαίσιο για τη διευκόλυνση των ερευνών στα ύδατά του.⁶⁸

Κύπρος

Το 2011 η Αμερικανική Noble Energy, μαζί με την Ισραηλινή Delek και τη Shell πραγματοποίησαν γεωτρήσεις στο οικόπεδο 12 της κυπριακής ΑΟΖ. Το κοιτάσμα **Αφροδίτη** που ανακαλύφθηκε στο οικόπεδο 12 με αποθέματα της τάξης των 130 δις. κυβικών μέτρων, έδωσε φτερά στην υπόθεση υδρογονάνθρακες της Κύπρου, ωστόσο δεν ήταν αρκετό για να δώσει ποσότητες τέτοιες που να καθιστούν βιώσιμη την κατασκευή έργων αποθήκευσης και μεταφοράς του αερίου. Η ανακάλυψη νέων κοιτασμάτων θεωρήθηκε εξαρχής καθοριστική καθώς οι εταιρείες επιθυμούν να συνδυάσουν την εξόρυξή του με παρακείμενα κοιτάσματα.⁶⁹

Επτά χρόνια αργότερα, η εταιρεία ENI ανακάλυψε στο οικόπεδο 6 της κυπριακής ΑΟΖ ένα νέο κοιτάσμα φυσικού αερίου την **Καλυψώ**. Το εν λόγω κοιτάσμα είναι μεγαλύτερο από αυτό της Αφροδίτης με πιθανό απόθεμα 200 δις κυβικά μέτρα. Η περιοχή ωστόσο που πραγματοποιήθηκε αυτή η σημαντική ανακάλυψη εγείρει δυσκολίες στην αξιοποίησή της λόγω αμφισβητήσεων της κυπριακής ΑΟΖ και του οικοπέδου 6 από την Τουρκία, η οποία θεωρεί ότι το εν λόγω οικόπεδο ανήκει στην δική της υφαλοκρηπίδα.

Η πιο πρόσφατη ανακάλυψη ενεργειακού κοιτάσματος στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, πραγματοποιήθηκε αρχές του 2019 από την εταιρεία

⁶⁷ Michael Ratner (2016) «Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean», Congressional Research Service ανακτήθηκε από: <https://fas.org/sgp/crs/mideast/R44591.pdf>

⁶⁸ <https://www.euro2day.gr/specials/topics/article/1597091/to-megalo-paihni-di-sthn-energeiakh-skakiera-ths-an.html>

⁶⁹ <https://energypress.gr/news/i-aktinografia-ton-koitasmaton-sta-oikopeda-tis-kyprov-giati-pire-fotia-i-na-mesogeios>

ΕκxonMobil. Πρόκειται για το δυνητικό κοίτασμα **Γλαύκος** στο τεμάχιο 10 της κυπριακής ΑΟΖ, ωστόσο λόγω δυσκολιών στις υποδομές και γεωπολιτικών διαμαχών της Κύπρου με την Τουρκία, η εξόρυξη μπορεί να αργήσει να ξεκινήσει. Η ΕκxonMobil, μαζί με την συνεργάτη της Qatar Petroleum, εκτιμούν ότι η εμβέλεια του αποθέματος είναι από 5 έως 8 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια. «Αυτή είναι η μεγαλύτερη ανακάλυψη στην κυπριακή ΑΟΖ μέχρι στιγμής και σύμφωνα με τα επίσημα δεδομένα είναι μία από τις μεγαλύτερες ανακαλύψεις των τελευταίων δύο ετών», δήλωσε ο Κύπριος Υπουργός Ενέργειας Γιώργος Λακκοτρύπης για την ανακάλυψη του Γλαύκου.⁷⁰ Το σίγουρο είναι ότι οι συνεχιζόμενες ανακαλύψεις ενεργειακών κοιτασμάτων, εδραιώνουν την θέση της Ανατολικής Μεσογείου ως μία από τις κορυφαίες περιοχές για έρευνα.

3.2 Οι συμφωνίες οριοθέτησης της κυπριακής ΑΟΖ

Στις 12 Δεκεμβρίου 1988, η Κύπρος προχώρησε στην επικύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας και δεκαπέντε χρόνια αργότερα υπέγραψε την πρώτη συμφωνία οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο. Με χρονολογική σειρά, οι συμφωνίες οριοθέτησης που έχει υπογράψει η Κύπρος έως και σήμερα είναι οι εξής τρεις και όλες αφορούν την οριοθέτηση αποκλειστική οικονομικής ζώνης:

- Συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ Κύπρου-Αιγύπτου (2003)
- Συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ Κύπρου-Λιβάνου (2007)
- Συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ Κύπρου-Ισραήλ (2010)

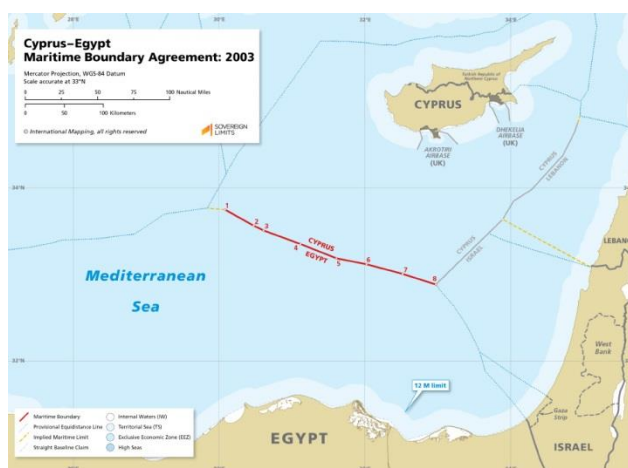
3.2.1 Οριοθέτηση ΑΟΖ Κύπρου-Αιγύπτου (2003)

Η συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ Κύπρου και Αιγύπτου υπογράφηκε στις 17 Φεβρουαρίου 2003 και αποτέλεσμα αυτής ήταν ένα σύντομο κείμενο, συνολικά πέντε άρθρων, στα οποία προβλέπονται η μέθοδος και οι αρχές που διέπουν την μεταξύ τους οριοθέτηση. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Κύπρος κατά την συμφωνία οριοθέτησης δεν είχε ακόμα ανακηρύξει ΑΟΖ, με το ζήτημα να αντιμετωπίζεται περίπου έναν μήνα αργότερα, στις 21 Μαρτίου 2003, κηρύσσοντας ΑΟΖ με αναδρομική ισχύ.

Σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα του κειμένου της συμφωνίας, ως μέθοδος οριοθέτησης της ΑΟΖ ορίζεται η χάραξη μέσης γραμμής βάσει της αρχής της ίσης απόστασης. Η μέση γραμμή χαραχτηκε σε κοινά αποδεκτό χάρτη του Βρετανικού Ναυαρχείου και για τον προσδιορισμό της συμφωνήθηκαν συνολικά οκτώ σημεία με συγκεκριμένες γεωγραφικές συντεταγμένες, ενώ προβλέπεται και η δυνατότητα

⁷⁰ <http://www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/o-glaykos-allazei-tin-anatoliki-mesogeio>

περεταίρω βελτίωσης της μέσης γραμμής στο μέλλον, σύμφωνα πάντα με τις ίδιες αρχές. Επίσης, σε περίπτωση που κάποιο από τα συμβαλλόμενα μέρη διαπραγματευτεί με τρίτο κράτος για την οριοθέτηση ΑΟΖ, τότε θα πρέπει να διαβουλευθεί και το άλλο μέρος εφόσον η οριοθέτηση αφορά κάποιο από τα οκτώ σημεία που έχουν οριστεί στην παρούσα. Το πρώτο σημείο της μέσης γραμμής τοποθετείται περίπου 15 ν.μ. ανατολικότερα από το τριεθνές Ελλάδα – Κύπρου – Αιγύπτου, ενώ το όγδοο έχει απόσταση περίπου 1,3 ν.μ. από το τριεθνές Κύπρου – Αιγύπτου – Ισραήλ. Το συνολικό μήκος της μέσης γραμμής Κύπρου – Αιγύπτου ανέρχεται στα 154,98 ν.μ.⁷¹ (Βλ. Χάρτη 2)

Χάρτης 2⁷²

Επιπρόσθετα, η εν λόγω συμφωνία οριοθέτησης ενισχύει την καλή γειτονία και την συνεργασία μεταξύ Κύπρου και Αιγύπτου, καθώς σύμφωνα με το άρθρο 2 προβλέπεται η συνεκμετάλλευση των πόρων στην περίπτωση που διαπιστωθεί ότι υπάρχουν κοιτάσματα που εκτείνονται και στις δύο ΑΟΖ. Σε αυτή την κατεύθυνση, οι δύο χώρες υπέγραψαν στις 2 Μαΐου 2006 μία επιπλέον συμφωνία – πλαίσιο για την συνεκμετάλλευση κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που βρίσκονται εκατέρωθεν της μέσης γραμμής, θεσπίζοντας έτσι ένα νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει μεταξύ άλλων, ζητήματα όπως ο καθορισμός της περιοχής συνεκμετάλλευσης, η εκτίμηση και διανομή αποθεμάτων, η κατανομή των εσόδων και η ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τα κοιτάσματα.⁷³

Τέλος, σε περίπτωση που προκύψουν διαφορές μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών το άρθρο 4 της συμφωνίας προτρέπει η διευθέτησή τους να γίνει δια της διπλωματικής οδού στο πλαίσιο συνεργασίας και αμοιβαίας κατανόησης. Εντούτοις, εφόσον μία διαφορά δεν καταστεί δυνατό να επιλυθεί εντός εύλογης χρονικής

⁷¹ Αναστασία Στρατή, *Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 102-103

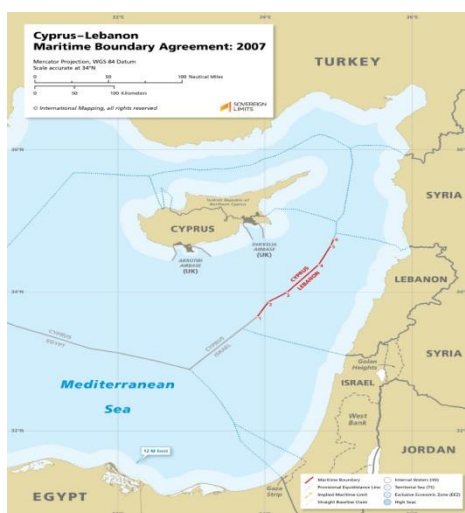
⁷² Πηγή: <https://sovereignlimits.com/boundaries>

⁷³ Αναστασία Στρατή, *Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 108-109

περιόδου μέσω της διπλωματίας, τα δύο μέρη δύνανται να προσφύγουν σε διαιτησία.⁷⁴

3.2.2. Οριοθέτηση ΑΟΖ Κύπρου-Λιβάνου (2007)

Τέσσερα χρόνια μετά την συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με την Αίγυπτο, η Κύπρος προχώρησε σε ακόμα μία συμφωνία με το γειτονικό Λίβανο. Στις 17 Ιανουαρίου 2007 υπεγράφη η συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ Κύπρου και Λιβάνου, σύμφωνα με την αρχή της ίσης απόστασης. Το κείμενο της συμφωνίας αποτελεί πιστό αντίγραφο της αντίστοιχης με την Αίγυπτο, με τις δύο συμφωνίες να διαφέρουν μόνο ως προς τις γεωγραφικές συντεταγμένες της οριοθετικής γραμμής. Στην συμφωνία οριοθέτησης Κύπρου-Λιβάνου χρησιμοποιήθηκαν έξι γεωγραφικά σημεία για τον προσδιορισμό της μέσης γραμμής, της οποίας το συνολικό μήκος ανέρχεται στα 84,5 ν.μ.⁷⁵ (Βλ. Χάρτη 3)

Χάρτης 3⁷⁶

Σημαντική παράμετρο στην μέχρι και σήμερα εξέλιξη του ζητήματος οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ των δύο χωρών αποτελεί το γεγονός ότι η ανωτέρω συμφωνία δεν έχει τεθεί σε ακόμη σε ισχύ. Η Κύπρος κύρωσε την συμφωνία τον Νοέμβριο του 2007, ωστόσο δεν έχει πραγματοποιηθεί το αντίστοιχο από την Βουλή του Λιβάνου, δημιουργώντας μια αρνητική συνθήκη για την επέκταση του πεδίου έρευνας κοιτασμάτων στην Ανατολική Μεσόγειο.

Η λιβανέζικη κυβέρνηση όφειλε να προχωρήσει, εντός δύο μηνών από την υπογραφή της συμφωνίας, στην επικύρωσή της από το εθνικό της κοινοβούλιο. Παρόλα αυτά παρατηρήθηκε σημαντική καθυστέρηση, ενώ κατά το έτος 2011, μετά

⁷⁴ Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the delimitation of the Exclusive Economic Zone 17-02-2003

⁷⁵ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 109

⁷⁶ Πηγή: <https://sovereignlimits.com/boundaries>

και την σύναψη συμφωνίας οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ Κύπρου και Ισραήλ, η λιβανέζικη διπλωματική αντιπροσωπεία στον ΟΗΕ, κυκλοφόρησε εγκύκλιο σύμφωνα με την οποία προειδοποιούσε ότι η βόρεια γραμμή της ΑΟΖ του Ισραήλ, όπως καθορίστηκε κατά την οριοθέτηση με την Κύπρο: «απειλεί την ειρήνη και την ασφάλεια, παραβιάζοντας τα δικαιώματα του Λιβάνου». Η λιβανέζικη πλευρά θεωρεί ότι το Ισραήλ, με τη γραμμή που χάραξε, του υποκλέπτει θαλάσσια περιοχή περίπου 860 τετραγωνικών χιλιομέτρων, και κατ' επέκταση πιθανό θαλάσσιο πλούτο.⁷⁷

Η εν λόγω διπλωματική στάση του Λιβάνου αν και δημιουργεί ένα αρνητικό κλίμα στην προοπτική έρευνας και εκμετάλλευσης της περιοχής, δεν αμφισβητεί την έκταση της κυπριακής ΑΟΖ, αλλά αυτή του Ισραήλ και εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο της συνεχιζόμενης αραβοϊσραηλινής διαμάχης. Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με ορισμένους γεωπολιτικούς αναλυτές μεταξύ αυτών ο Χρήστος Ιακώβου και ο καθηγητής Άγγελος Συρίγος, η καθυστέρηση της επικύρωσης της συμφωνίας εκ μέρους του Λιβάνου είναι αποτέλεσμα τουρκικών πιέσεων μέσω της Χεσμπολάχ με την οποία η Τουρκία διατηρούσε στενές σχέσεις προ δεκαετίας, προκειμένου να εμποδίσει την Κύπρο να κατοχυρώσει πλήρως τα δικαιώματά της στον θαλάσσιο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου.⁷⁸

3.2.3 Οριοθέτηση ΑΟΖ Κύπρου-Ισραήλ (2010)

Σε συνέχεια των προηγούμενων δύο συμφωνιών, η Κύπρος ολοκλήρωσε την οριοθέτηση ΑΟΖ στο νοτιοανατολικό μέρος της χώρας, με την υπογραφή συμφωνίας οριοθέτησης ΑΟΖ με το Ισραήλ στις 17 Δεκεμβρίου 2010. Η συμφωνία ακολουθεί τις διατάξεις των δύο προηγούμενων συμφωνιών, με την οριοθετική γραμμή να χαράσσεται με βάση την αρχή της ίσης απόστασης, αποτελούμενη από δώδεκα γεωγραφικά σημεία και με συνολικό μήκος 64,78 ν.μ.⁷⁹ (Βλ. Χάρτης 4)

⁷⁷ Από άρθρο του Χρήστου Ιακώβου: https://infognomonpolitics.gr/2019/03/blog-post_539-31/

⁷⁸ Από άρθρα των Ιακώβου Χ. και Συρίγου Α.: https://infognomonpolitics.gr/2019/03/blog-post_539-31/ και <https://www.kathimerini.gr/1034923/article/epikairothta/politikh/orio8ethsh-toyrkias---livyhs-mia-strathgikh-kinhsh>

⁷⁹ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 114

Χάρτης 4⁸⁰

Η εν λόγω συμφωνία δημιουργεί ένα ενδιαφέρον προηγούμενο στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, καθώς το Ισραήλ είναι ένα από τα ελάχιστα κράτη παγκοσμίως που δεν έχουν υπογράψει την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Παρόλα αυτά στο προοίμιο της συμφωνίας οριοθέτησης ΑΟΖ Κύπρου και Ισραήλ γίνεται αναφορά στις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ, οι οποίες λαμβάνονται υπόψη και ουσιαστικά από αυτές αντλούνται οι αρχές και η μέθοδος οριοθέτησης. Η μόνη διαφοροποίηση που παρατηρείται σε σχέση με τις προηγούμενες δύο συμφωνίες αφορά την διατύπωση της ορολογίας του τρόπου οριοθέτησης. Έτσι αντί για «μέση γραμμή», γίνεται αναφορά σε «συμφωνηθείσα μέση γραμμή» και αντί να γίνει μνεία στο άρθρο 74 της Σύμβασης ΔΘ, γίνεται αναφορά στις αρχές του διεθνούς εθιμικού δικαίου.⁸¹

Τέλος, σύμφωνα με πολλούς αναλυτές, η συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ Κύπρου-Ισραήλ δεν αποτελεί μόνο μία τυπική συμφωνία οριοθέτησης, αλλά αφετηρία για αναδιάταξη των γεωπολιτικών και γεωοικονομικών ισορροπιών στην Ανατολική Μεσόγειο. Η κυβέρνηση Ερντογάν αναπτύσσοντας φιλοπαλαιστινιακή ρητορική σε ένα πλαίσιο εδραίωσης της Τουρκίας ως το κράτος «προστάτη» του μουσουλμανικού κόσμου, έφερε ρήξη στις σχέσεις Τουρκίας-Ισραήλ. Στην προσπάθεια του Ισραήλ να εξισορροπήσει την εχθρική στάση της Τουρκίας στράφηκε τα τελευταία χρόνια στην σύναψη στενότερων σχέσεων τόσο με την Κύπρο, όσο και με την Ελλάδα, οι οποίες αποτελούν «γέφυρα» για την περαιτέρω σύνδεση του Ισραήλ με την Ευρώπη.⁸² Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκε και η συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με την Κύπρο που εδραίωσε την συνεργασία των δύο χωρών στην εκμετάλλευση των ενεργειακών πόρων της περιοχής, ενώ στις 8

⁸⁰ Πηγή: <https://sovereignlimits.com/boundaries>

⁸¹ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 115

⁸² Από άρθρο του Σταύρου Λυγερού:

<https://www.kathimerini.gr/414183/article/epikairothta/ellada/nees-isorropies-me-th-symfwnia-kyproy-israhl>

Αυγούστου 2013 Κύπρος, Ισραήλ και Ελλάδα, προχώρησαν στην υπογραφή Μνημονίου Συνεννόησης για ανάπτυξη κοινής δράσης στους τομείς της ενέργειας και των υδάτινων πόρων, επιστεγάζοντας έτσι την ενεργειακή τους συνεργασία.

3.2.4 Η αντίδραση της Τουρκίας στις συμφωνίες οριοθέτησης ΑΟΖ της Κύπρου

Οι ανωτέρω συμφωνίες οριοθέτησης ΑΟΖ ήταν αποτέλεσμα γρήγορων διπλωματικών ενεργειών των συμβαλλόμενων κρατών, τα οποία διαπιστώνοντας τα οφέλη από την προοπτική εκμετάλλευσης των ενεργειακών κοιτασμάτων της περιοχής, έσπευσαν να συνεργαστούν. Διαμορφώθηκε έτσι ένα νέο status quo στην Ανατολική Μεσόγειο, το οποίο έφερε έντονες αντιδράσεις από την πλευρά της Τουρκίας.

Η Τουρκία διεκδικεί τόσο στο Αιγαίο, όσο και στην Ανατολική Μεσόγειο κυριαρχικά δικαιώματα επί θαλασσιών ζωνών που αξιώνει, χωρίς να λαμβάνει υπόψη της τα δικαιώματα των νησιών σε θαλάσσιες ζώνες. Έχοντας καταψηφίσει την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας αμφισβητεί την υφαλοκρηπίδα των ελληνικών νησιών και θεωρεί ότι η τουρκική υφαλοκρηπίδα νοτίως της χώρας θα πρέπει να οριοθετηθεί με την Αίγυπτο και την Λιβύη. Για τον λόγο αυτό, με ρηματική διακοίνωση στις 2 Μαρτίου 2004, δήλωσε ότι δεν αναγνωρίζει την συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ Κύπρου και Αιγύπτου με το επιχείρημα ότι διαθέτει *ab initio* και *ipso facto* δικαιώματα στις θαλάσσιες περιοχές που βρίσκονται δυτικά του μεσημβρινού 32° 16' 18'', συνεπώς η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας ή ΑΟΖ θα πρέπει να γίνει με την συμφωνία όλων των εμπλεκόμενων κρατών βάσει της αρχής της ευθυδικίας.⁸³

Η αντίδραση της Τουρκίας υπήρξε έντονη και στις άλλες δύο συμφωνίες οριοθέτησης της κυπριακής ΑΟΖ με Λίβανο και Ισραήλ, δηλώνοντας πως ούτε αυτές αναγνωρίζει, παρόλο που η ίδια δεν διεκδικεί κυριαρχικά δικαιώματα στις θαλάσσιες περιοχές που οριοθετήθηκαν. Τα τουρκικά επιχειρήματα αυτή την φορά, εστιάζουν στο Κυπριακό ζήτημα. Η Τουρκία δεν αναγνωρίζει την Δημοκρατία της Κύπρου και θεωρεί ότι η ελληνοκυπριακή κυβέρνηση διαπραγματεύεται την εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου του νησιού αγνοώντας τα δικαιώματα των Τουρκοκύπριων. Χαρακτηριστικές για τις εν λόγω θέσεις της Τουρκίας είναι οι πρόσφατες δηλώσεις του Τούρκου Υπουργού Εξωτερικών Χαμί Ακσόι: «Η ελληνική/ελληνοκυπριακή πλευρά αγνοεί σκόπιμα την πραγματικότητα, ότι η χώρα μας έχει νόμιμα κυριαρχικά δικαιώματα στην Ανατολική Μεσόγειο και το Αιγαίο,

⁸³ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 106

και ότι οι Τουρκοκύπριοι έχουν ίσα δικαιώματα στους πόρους γύρω από τη νήσο, ως συνιδιοκτήτες της»⁸⁴

Ακόμη μια αντίδραση στις κυπριακές οριοθετήσεις, ήρθε από την Τουρκία τον Σεπτέμβριο του 2011, όταν υπέγραψε μια αμφιλεγόμενη συμφωνία οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας με την διοίκηση της κατεχόμενης πλευράς της Κύπρου. Η αυτοαποκαλούμενη «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου», δεν αναγνωρίζεται ως κράτος από τον ΟΗΕ, παρά μόνο από την Τουρκία, συνεπώς δεν έχει διεθνή δικαιοπρακτική ικανότητα. Παρόλα αυτά, το «ψευδοκράτος» εκχώρησε τα δικαιώματα έρευνας και εκμετάλλευσης της υφαλοκρηπίδας του, στην τουρκική κρατική εταιρεία πετρελαίου ΤΡΑΟ⁸⁵, δίνοντας έτσι βήμα στην Τουρκία να πραγματοποιεί αυθαίρετα έρευνες επί της κυπριακής ΑΟΖ.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Συρίγο Άγγελο, στόχος της Τουρκίας είναι να ακυρώσει το ενεργειακό πρόγραμμα της Κύπρου, καθώς σε περίπτωση ανακαλύψεως σοβαρών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, θα δημιουργηθεί μια εναλλακτική πηγή τροφοδοσίας της Ε.Ε. που θα ανατρέψει τις ευνοϊκές για αυτήν ισορροπίες στην Κύπρο όπως τις επέβαλε το 1974. Προς αυτή την κατεύθυνση, αμφισβητεί όλες τις συμφωνίες οριοθέτησης ΑΟΖ που έχουν συναφθεί στην Ανατολική Μεσόγειο, ενώ απώτερος στόχος της είναι να εμπλακεί άμεσα και να ελέγξει η ίδια την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων στην περιοχή.⁸⁶

3.3 Συμφωνίες οριοθέτησης ελληνικών θαλασσιών ζωνών με γειτονικά κράτη

Η οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών της Ελλάδας στο σύνολό τους, προϋποθέτει την συμφωνία με έξι γειτονικά κράτη: την Κύπρο, την Τουρκία, την Αίγυπτο, την Λιβύη, την Ιταλία και την Αλβανία. Οι μοναδικές συμφωνίες ωστόσο στις οποίες η Ελλάδα έχει προβεί μέχρι και σήμερα είναι με τα δύο τελευταία και αφορούν την θαλάσσια περιοχή του Ιόνιου Πελάγους. Το 1977 συμφωνήθηκε η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας, ενώ 32 χρόνια αργότερα Ελλάδα και Αλβανία συμφώνησαν στον καθορισμό ενιαίου θαλασσιού ορίου για τις θαλάσσιες ζώνες τους. Η συμφωνία του 2009 μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας δεν έχει τεθεί ακόμη σε ισχύ, ενώ το αλβανικό Συνταγματικό Δικαστήριο την έχει κρίνει αντισυνταγματική.

⁸⁴ Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/1074768/article/epikairothta/politikh/apanthsh-toyrkikoy-ype3-sthn-anakoinwsh-toy-yvoyrgeioy-e3wterikwn-gia-tis-gewtrhseis>

⁸⁵ Hubert Faustmann, Ayla Gürel και Gregory M. Reichberg, Κυπριακοί Υπεράκτιοι Υδρογονάνθρακες: Περιφερειακή πολιτική και κατανομή του πλούτου, Εκδόσεις Friedrich Ebert Stiftung, 2012 σελ. 26

⁸⁶ Από άρθρο του καθηγητή Συρίγου Άγγελου:

<https://www.kathimerini.gr/951956/opinion/epikairothta/politikh/mh-malwneis-syzhthse>

3.3.1 Οριοθέτηση Υφαλοκρηπίδας Ελλάδας – Ιταλίας (1977)

Η Ελλάδα και η Ιταλία οριοθέτησαν την υφαλοκρηπίδα τους στο Ιόνιο Πέλαγος με την συμφωνία της 24 Μαΐου 1977, η οποία τέθηκε σε ισχύ τρία χρόνια αργότερα και εφαρμόζει ως μέθοδο οριοθέτησης την χάραξη μέσης γραμμής σύμφωνα με την αρχή της ίσης απόστασης.

Όπως έχει ήδη αναλυθεί στο προηγούμενο κεφάλαιο, η μέση γραμμή ισαπέχει από τις γραμμές βάσεις του κάθε παράκτιου κράτους. Κατά την εν λόγω οριοθέτηση η Ιταλία διέθετε ευθείες γραμμές βάσεις, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι «έκλεισε» με τις ευθείες γραμμές βάσεις τον ιστορικό κόλπο του Ταράντα. Από την άλλη η Ελλάδα υπολόγισε την απόσταση της μέσης γραμμής έχοντας κανονικές γραμμές βάσης, δηλαδή από σημεία των φυσικών της ακτογραμμών.⁸⁷ (Βλ. Χάρτη 5)

Χάρτης 5⁸⁸

Σύμφωνα με τους ιταλούς καθηγητές T. Scovazzi και G. Fracalanci, κατά την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας συμφωνήθηκαν αμοιβαία ορισμένες μικρές διαρρυθμίσεις. Ειδικότερα, αποδόθηκε μισή επήρεια στις νήσους Στροφάδες και επήρεια $\frac{3}{4}$ στους Οθωνούς, παραχώρηση η οποία αντισταθμίστηκε με την απόδοση στην Ελλάδα μεγαλύτερης θαλάσσιας περιοχής στο κεντρικό τμήμα της υπό οριοθέτηση περιοχής.⁸⁹ Η εν λόγω ερμηνεία κατά την άποψη της καθηγήτριας Α. Στρατή είναι αμφιλεγόμενη καθώς η περίπτωση της ελληνο-ιταλικής συμφωνίας πρόκειται για μια απλουστευμένη χάραξη μέσης γραμμής και ουδέποτε τέθηκε θέμα επήρειας των νησιών στις διαπραγματεύσεις των δύο χωρών.⁹⁰

⁸⁷ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 133

⁸⁸ Πηγή: <https://sovereignlimits.com/boundaries>

⁸⁹ T.Scovazzi & G, Fracalanci "Report: Greece- Italy", vol ii (1993) σελ. 1591-1600

⁹⁰ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 132

Όσον αφορά την προοπτική οριοθέτησης ΑΟΖ με βάση τα όρια που έχουν ήδη συμφωνηθεί για την υφαλοκρηπίδα, φαίνεται πως η Ιταλία δεν είναι πρόθυμη να πράξει κάτι τέτοιο. Αφενός γιατί δεν θέλει να δημιουργήσει προηγούμενο την στιγμή που έχει αποδεχτεί μειωμένη επήρεια για τα νησιά της σε συμφωνία οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας που έχει συνάψει με την Τυνησία⁹¹ και αφετέρου γιατί οι Ιταλοί ψαράδες διατηρούν παραδοσιακά, για δεκαετίες τώρα, αλιευτικά δικαιώματα στο Ιόνιο Πέλαγος, φτάνοντας μέχρι τα 6 ν.μ. των ελληνικών χωρικών υδάτων.⁹²

3.3.2 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών Ελλάδας – Αλβανίας (2009)

Στις 27 Απριλίου 2009, Ελλάδα και Αλβανία υπέγραψαν συμφωνία για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών τους. Οι δύο χώρες είναι συμβαλλόμενα μέρη στην Σύμβαση ΔΘ και η μεταξύ τους συμφωνία εφάρμοσε πιστά τις προβλεπόμενες διατάξεις. Η μέθοδος οριοθέτησης που ακολουθήθηκε ήταν αυτή της μέσης γραμμής/γραμμής ίσης αποστάσεως από τις φυσικές ακτογραμμές των δύο χωρών, αφού όμως έκλεισαν με ευθείες γραμμές όλοι οι κόλποι της περιοχής, συμπεριλαμβανομένου και του κόλπου της Κέρκυρας.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Α. Συρίγο, η συμφωνία ακολούθησε υποδειγματικά τις σχετικές διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ, αλλά και όλες τις εξελίξεις του διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας. Είναι ενδεικτικό ότι το όριο που χαράχθηκε ονομάστηκε «θαλάσσιο όριο πολλαπλών χρήσεων», που σημαίνει ότι δεν περιορίζεται μόνο στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, αλλά οριοθετεί επιπλέον τα χωρικά ύδατα και θα είναι το όριο των δύο χωρών για κάθε άλλη μελλοντική οριοθέτηση θαλάσσιας ζώνης, όπως της συνορεύουσας και της ΑΟΖ. Επίσης, η πορεία που ακολούθησε το θαλάσσιο όριο πολλαπλών χρήσεων ήταν εξαιρετικά λεπτομερής αφού προσδιορίζεται από 150 σημεία, την στιγμή που στη συμφωνία οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας Ιταλίας – Αλβανίας χρησιμοποιήθηκαν 17 σημεία και στην αντίστοιχη ελληνο-ιταλική μόλις 6 σημεία.⁹³

Ακόμη ένα πολύ σημαντικό στοιχείο της εν λόγω συμφωνίας, αποτελεί το γεγονός ότι η Αλβανία έκανε αποδεκτή τη θέση της Ελλάδας ότι όλα τα νησιά στην περιοχή έχουν πλήρη δικαιώματα, όπως ακριβώς και οι ηπειρωτικές ακτές και τους αναγνωρίστηκε πλήρης επήρεια. Η οριοθέτηση μεταξύ των δύο χωρών πραγματοποιήθηκε ανάμεσα στις ακτές των Αγίων Σαράντα και της Χιμάρας αφενός

⁹¹ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012 σελ. 134

⁹² Θεόδωρος Καρυώτης, Μικρές Εισαγωγές: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Εκδόσεις Παπαδόπουλος 2019, σελ. 63

⁹³ Από άρθρο του καθηγητή Α. Συρίγου: https://infognomonpolitics.gr/2009/05/blog-post_2258-6/

και της Κέρκυρας και των διαποντίων νήσων Οθωνοί, Ερεϊκούσα και Μαθράκι αφετέρου.⁹⁴

Παρόλα τα θετικά στοιχεία που συγκεντρώνει η εν λόγω συμφωνία και για τις δύο πλευρές, με την Αλβανία να λαμβάνει το 50,87% της υφαλοκρηπίδας της περιοχής και με τα νησιά της Ελλάδας να έχουν πλήρη δικαιώματα, η διάδοχη κυβέρνηση του αλβανού πρωθυπουργού Edi Rama την κατήγγειλε στο αλβανικό Συνταγματικό Δικαστήριο και από τότε ουδέποτε τέθηκε σε ισχύ. Η αιτιολόγηση που προέβαλε η κυβέρνηση Rama ήταν ότι η συμφωνία που είχε συναφθεί με την απελθούσα κυβέρνηση του πρωθυπουργού Berisha, δεν είναι συμβατή με το αλβανικό σύνταγμα και ότι παραχωρήθηκαν τμήματα κυριαρχίας και κυριαρχικών δικαιωμάτων των θαλασσιών ζωνών της Αλβανίας, όπως επίσης ότι τα νησιά της Ελλάδας δεν αντιμετωπίστηκαν ως ειδικές περιστάσεις.⁹⁵

Σύμφωνα με τον εμπειρογνώμων Δικαίου Θαλάσσης Δρ. Εμ. Γούναρη, η καταγγελία της συμφωνίας αυτής έγινε μετά από σχετική παρέμβαση της τουρκικής πλευράς αφού σύμφωνα με τις αρχές και τους κανόνες με τους οποίους συνομολογήθηκε, όπως η εφαρμογή της αρχής της ίσης απόστασης και του δικαιώματος των νησιών να έχουν τις ίδιες θαλάσσιες ζώνες με τις ηπειρώτικές ακτές δημιουργείται ένα προηγούμενο στην λεκάνη της Μεσογείου ενάντια στα συμφέροντα της Τουρκίας. Σε περίπτωση εφαρμογής των παραπάνω κανόνων στο Αιγαίο, θα είχε ως αποτέλεσμα να λάβει η Τουρκία στο Αιγαίο μόλις το 2,5% της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ της περιοχής, έναντι του 97,5% της Ελλάδος, όπως επίσης να περιέλθει στην Ελλάδα μεγάλο ποσοστό της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ στην περιοχή της ΝΑ Μεσογείου, όπου βρίσκεται το νησιώτικό σύμπλεγμα του Καστελόριζου. Στην καταγγελία αυτή σύμφωνα πάντα με την άποψη του Δρ. Γούναρη φαίνεται να έβαλε το δάκτυλό της και η Ιταλία προκειμένου να αναλάβει αυτή την εκμετάλλευση των αλβανικών υδρογονανθράκων.⁹⁶

⁹⁴ Θεόδωρος Καρυώτης, Μικρές Εισαγωγές: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Εκδόσεις Παπαδόπουλος 2019, σελ. 64

⁹⁵ Ο.π. σελ. 65

⁹⁶ Από άρθρο του εμπειρογνώμονα Δικαίου Θαλάσσης Δρ. Εμ. Γούναρη:
<https://www.energia.gr/article/85107/h-ellada-h-alvania-h-aoz-kai-oi-kathgories>

Κεφάλαιο 4: Ελληνοτουρκικές διαφορές στην οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών

Οι ελληνοτουρκικές διαμάχες θεωρούνται από τις κλασσικές περιπτώσεις εθνικών συγκρούσεων με πολυετή ιστορία αντιπαράθεσης και εχθρότητας, όπως ιστορικά υπήρξαν αυτές μεταξύ Γαλλίας – Γερμανίας, Κίνας – Ιαπωνίας, Ινδίας – Πακιστάν και Ισραηλινών – Αράβων. Από την ίδρυση του νέου Ελληνικού κράτους και την ανεξαρτησία του από την Οθωμανική αυτοκρατορία, ήταν αναμενόμενο να προκύψουν εντάσεις και εδαφικές διαφορές μεταξύ τους, κυρίως λόγω της Μεγάλης Ιδέας των Ελλήνων και της συνεχούς παρακμής του «μεγάλου ασθενούς» της εποχής.⁹⁷

Από το 1923 η Συνθήκη της Λοζάνης αποτέλεσε τον βασικότερο ρυθμιστικό παράγοντα των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Με την εν λόγω συνθήκη η Τουρκία ανέκτησε την ανατολική Θράκη και την Σμύρνη, ενώ η Ελλάδα διατήρησε τα νησιά του Αιγαίου, εκτός των νήσων Ίμβρο και Τένεδο και των στενών των Δαρδανελίων. Όσον αφορά την Κύπρο και τα Δωδεκάνησα, πέρασαν υπό βρετανική και ιταλική κυριαρχία αντίστοιχα. Ξεπερνώντας μια αρχική ένταση στις σχέσεις τους σχετικά με τα ζητήματα των μειονοτήτων και του Πατριαρχείου, Ελλάδα και Τουρκία διατήρησαν άριστες σχέσεις την περίοδο 1930 – 1954. Από το 1954 και έπειτα το «Κυπριακό ζήτημα» δέσποζε έναντι όλων των θεμάτων μεταξύ των δύο χωρών, ενώ το καλοκαίρι του 1974 με την τουρκική εισβολή στο βόρειο τμήμα του νησιού, οι ελληνοτουρκικές σχέσεις πέρασαν σε περίοδο κρίσης.⁹⁸

Από το 1974 ξεκινούν και οι ελληνοτουρκικές διαφορές στο Αιγαίο και σε ζητήματα οριοθετήσεων των μεταξύ τους θαλασσίων ζωνών. Σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Συρίγο Άγγελο, το 1974 η Τουρκία άνοιξε τα θέματα του Αιγαίου θέτοντας πλειάδα διεκδικήσεων, μέσω των οποίων κατάφερε να διασπάσει την ελληνική εξωτερική πολιτική που έκτοτε πολεμά σε δύο μέτωπα (Αιγαίο και Κύπρο).⁹⁹ Σύμφωνα με το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, κύριος άξονας στις διαφορές των ελληνοτουρκικών σχέσεων, αποτελεί η διαφορά για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο, η οποία ξεκίνησε το 1973 και έκτοτε η Τουρκία θέτει σταδιακά σε εφαρμογή μια γενικευμένη πολιτική αυξανόμενων αμφισβητήσεων και διεκδικήσεων, η οποία περιλαμβάνει μεταξύ άλλων: την αμφισβήτηση του νόμιμου κυριαρχικού δικαιώματος της Ελλάδας για επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ., των εν γένει θαλασσίων συνόρων μεταξύ τους, του ελληνικού εθνικού εναέριου χώρου, της ελληνικής κυριαρχίας επί νησιών, τις αρμοδιότητες έρευνας

⁹⁷ Ηρακλείδης Α., Άσπονδοι γείτονες: Ελλάδα-Τουρκία: η διένεξη για το Αιγαίο, Εκδόσεις Σιδέρης 2007, σελ. 69-70

⁹⁸ Ο.π. σελ. 73

⁹⁹ <https://www.kathimerini.gr/911511/article/epikairothta/politikh/o-or8ologismos-ths-toyrkias>

και διάσωσης εντός ελληνικής περιοχής ευθύνης, την απαίτηση για αποστρατιωτικοποίηση νησιών του ανατολικού Αιγαίου κ.ά.¹⁰⁰

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλυθούν τα ζητήματα των ελληνοτουρκικών διαφορών ως προς την οριοθέτηση των μεταξύ τους θαλασσίων ζωνών, με φόντο την ολοένα αυξανόμενη γεωοικονομική και στρατηγική σημασία της Ανατολικής Μεσογείου, στην οποία διαφαίνεται ότι θα επικεντρωθεί η ελληνοτουρκική αντιπαράθεση τα επόμενα χρόνια.

4.1 Το ζήτημα της οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας

Από την υπογραφή της Σύμβασης της Γενεύης για την Υφαλοκρηπίδα, η Ελλάδα επεδίωξε την άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων επί της ελληνικής υφαλοκρηπίδας αναπτύσσοντας μάλιστα και σχετική εθνική νομοθεσία με τον Ν. 3948/1959 «περί αναζητήσεως, έρευνας και εκμεταλλεύσεως υδρογονανθράκων εν υγρά και αεριώδει καταστάσει».

Η διαφορά ανάμεσα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις για το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο, ξεκινά ουσιαστικά από τον Νοέμβριο του 1973 όταν δημοσιεύτηκε η απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου της Τουρκίας, σύμφωνα με την οποία εκχωρούνταν στην τουρκική κρατική εταιρεία πετρελαίων (ΤΡΑΟ) άδειες έρευνας για εντοπισμό κοιτασμάτων υδρογονανθράκων σε περιοχές του Αιγαίου, οι οποίες όμως καταπατούσαν την υφαλοκρηπίδα πολλών ελληνικών νησιών και πιο συγκεκριμένα της Σαμοθράκης, της Λήμνου, της Χίου, της Λέσβου, του Αγίου Ευστρατίου, των Ψαρών και των Αντιψαρών.¹⁰¹

Η ένταση ανάμεσα στις δύο πλευρές κορυφώθηκε ακολούθως την περίοδο 1974-1976 κατά την οποία πραγματοποιήθηκαν έρευνες στην ελληνική υφαλοκρηπίδα από το τουρκικό ωκεανογραφικό «Candarli» και το τουρκικό σειсмоγραφικό «Hora» (μετονομάστηκε σε «Sismik»). Μάλιστα οι ερευνητικές δραστηριότητες του τελευταίου, είχαν ως αποτέλεσμα την έντονη αντίδραση της Ελλάδας και την προσφυγή της κατά της Τουρκίας τόσο στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Η.Ε., όσο και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας υιοθετώντας το ψήφισμα 395/1976 απέφυγε επιμελώς να ασχοληθεί με την ουσία της υποθέσεως, δεν καταδίκασε ευθέως τις τουρκικές ενέργειες και αντιμετώπισε επί ίσοις όροις τις δύο χώρες. Ελλάδα και Τουρκία εκλήθησαν να επιδείξουν αυτοσυγκράτηση, να επαναλάβουν τις απευθείας

¹⁰⁰ <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>

¹⁰¹ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 416

διαπραγματεύσεις για τη διευθέτηση των διαφορών τους και να εξετάσουν την πιθανότητα προσφυγής σε διεθνή δικαιοδοτικά όργανα.¹⁰²

Όσον αφορά την προσφυγή της Ελλάδας στο ΔΔΧ ήταν μια μονομερή ενέργεια χωρίς να έχει προηγηθεί κάποιο συνυποσχετικό μεταξύ των δύο χωρών, βασιζόμενη στη Γενική Πράξη για την Ειρηνική Επίλυση των Διεθνών Διαφορών του 1928 στην οποία συμβαλλόμενο μέρος είναι και η Τουρκία. Η τελευταία ωστόσο, θέλοντας να αποφύγει την δικαστική επίλυση της διαφοράς επικαλέστηκε την επιφύλαξη που είχε διατυπώσει η Ελλάδα σχετικά με τα θέματα που αφορούν το εδαφικό της καθεστώς και αποκλείονται από τις διαδικασίες που περιέγραφε η Γενική Πράξη. Εξετάζοντας την ένσταση της Τουρκίας το Διεθνές Δικαστήριο, αναγνώρισε αφενός ότι υφίσταται νομική διαφορά ανάμεσα στις δύο χώρες αναφορικά με την υφαλοκρηπίδα, ωστόσο έκρινε ότι στερείται δικαιοδοσίας να εκδικάσει την προσφυγή της Ελλάδας και έτσι την απέρριψε.¹⁰³

Στο πλαίσιο των προαναφερόμενων γεγονότων, οι δύο χώρες επιδόθηκαν σε ανταλλαγή πληθώρας ρηματικών διακοινώσεων διατυπώνοντας τα επιχειρήματά τους σχετικά με το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο. Η ελληνοτουρκική διαφορά για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, ουσιαστικά εντοπίζεται στο θέμα της οριοθέτησης των αντίστοιχων κυριαρχικών δικαιωμάτων στις υποθαλάσσιες ζώνες που περιλαμβάνονται μεταξύ των ελληνικών νησιών του Αιγαίου στα ανατολικά και των δυτικών ακτών της Τουρκίας.¹⁰⁴

Σύμφωνα με την Τουρκική επιχειρηματολογία, το Αιγαίο είναι μια ημίκλειστη θάλασσα λόγω τόσο της κατανομής, όσο και της πυκνότητας των νησιών καθώς και των ειδικών γεωλογικών χαρακτηριστικών της. Συνεπώς, δεν μπορούν να εφαρμοστούν καθολικοί κανόνες και νόμοι σε αυτή τη «μοναδική θάλασσα». Επιπρόσθετα, υποστηρίζει ότι στο Διεθνές Δίκαιο, δεν υπάρχει υποχρέωση εφαρμογής οποιασδήποτε συμφωνίας, εφόσον ένα κράτος δεν την έχει υπογράψει, ακόμη και αν όλα τα υπόλοιπα κράτη το έχουν πράξει και από την στιγμή που η Τουρκία δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης ΔΘ, είναι αδύνατο να χρησιμοποιηθεί κάποιο επιχείρημα κατά της Τουρκίας με βάση αυτή.¹⁰⁵

Όσον αφορά το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας, σύμφωνα με τον ισχυρισμό της Τουρκίας τα ελληνικά νησιά στο Αιγαίο δεν δικαιούνται υφαλοκρηπίδα. Εάν το δικαίωμα της υφαλοκρηπίδας παραχωρηθεί στα ελληνικά νησιά, τότε η Τουρκία δεν

¹⁰² Από άρθρο του καθηγητή κ. Συρίγου Α.:

<https://www.kathimerini.gr/951956/opinion/epikairothta/politikh/mh-malwneis-syzhthse>

¹⁰³ ICJ, Aegean Sea Continental Shelf Case (Greece v. Turkey), 1978:

<https://www.icj-cij.org/files/case-related/62/062-19781219-JUD-01-00-EN.pdf>

¹⁰⁴ Βερέμης Θ., Ιστορία των Ελληνο-Τουρκικών Σχέσεων 1453-1998, Εκδόσεις Σιδέρης, 1998 σελ. 143-144

¹⁰⁵ Cüneyt Yenigün, Aegean Maritime Boundaries: Issues and Solutions, Turkish Review of Balkan Studies 2001 σελ. 157

θα έχει υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο, γεγονός που αντιλαμβάνεται ως κατάφορη αδικία από την στιγμή που διαθέτει 2.820 χιλιόμετρα ακτών στο Αιγαίο Πέλαγος. Υπάρχει η πεποίθηση από την τουρκική πλευρά ότι τα ελληνικά νησιά που βρίσκονται στις ακτές της είναι η γεωλογική συνέχεια της ηπειρωτικής Ανατολίας, γι' αυτό και τα αποκαλούν «νησιά στη λάθος πλευρά».¹⁰⁶ Συνακόλουθα, η Τουρκία πιστεύει ότι στο πλαίσιο μιας δίκαιης λύσης, η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ των δύο χωρών θα πρέπει να γίνει ανάμεσα στις ηπειρωτικές ακτές των δύο χωρών, αγνοώντας πλήρως τα ελληνικά νησιά στο Αιγαίο και διεκδικώντας κυριαρχικά δικαιώματα σε όλο το ανατολικό Αιγαίο.¹⁰⁷

Η θέση της Ελλάδας από την άλλη, βασίζεται στα όσα προβλέπονται από το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας. Σύμφωνα με την Σύμβαση ΔΘ, τα νησιά δικαιούνται όλες τις θαλάσσιες ζώνες, οι οποίες καθορίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν και εφαρμόζονται για τις ηπειρωτικές περιοχές. Συνεπώς, όλα τα ελληνικά νησιά διαθέτουν υφαλοκρηπίδα. Οι κανόνες που θεσπίζονται και εφαρμόζονται διαχρονικά από την Σύμβαση ΔΘ, όπως και από την Σύμβαση της Γενεύης για την Υφαλοκρηπίδα αποτελούν διεθνές εθιμικό δίκαιο και στο πλαίσιο αυτό δεσμεύουν και την Τουρκία, παρόλο που δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στις εν λόγω Συμβάσεις.¹⁰⁸

Δεδομένου ότι τα νησιά διαθέτουν υφαλοκρηπίδα το ζήτημα οριοθέτησης με την Τουρκία αφορά την περιοχή μεταξύ των δυτικών ακτών της και των ελληνικών νησιών που βρίσκονται κατά μήκος αυτών. Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι η οριοθέτηση αυτή θα πρέπει να γίνει με την αρχή της ίσης απόστασης και την χάραξη «μέσης γραμμής». Από την οπτική της Ελλάδας σχετικά με την τουρκική επιχειρηματολογία περί ευθυδικίας, η έννοια του δικαίου δεν συνεπάγεται το μοίρασμα του Αιγαίου στη μέση. Ουσιαστικά το να αγνοεί κανείς την φυσική γεωγραφική διαμόρφωση μιας περιοχής προκειμένου να την επαναπροσδιορίσει σύμφωνα με το δικό του συμφέρον βρίσκεται στον αντίθετο δρόμο για την επίτευξη μιας δίκαιης λύσης. Από την στιγμή που η γεωγραφία ευνοεί την Ελλάδα λόγω των πολυάριθμων νησιών της, αναλόγως και η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας θα προκύψει συμφέρουσα προς αυτή.¹⁰⁹

Επιπρόσθετα, τα ελληνικά νησιά στο Αιγαίο έχουν γεωγραφική συνοχή και είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την ηπειρωτική χώρα. Μία ενδεχόμενη οριοθετική γραμμή στην μέση του Αιγαίου, θα δικαιολογούσε από την πλευρά την Τουρκίας να

¹⁰⁶ Cüneyt Yenigün, *Aegean Maritime Boundaries: Issues and Solutions*, Turkish Review of Balkan Studies 2001 σελ. 158

¹⁰⁷ Θεόδωρος Καρυώτης, *Μικρές Εισαγωγές: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη*, Εκδόσεις Παπαδόπουλος 2019, σελ. 70

¹⁰⁸ Ξενάκης Δ., *Σημειώσεις μαθήματος: Πολιτική Επιστήμη IV: Εξωτερική πολιτική, γεωοικονομία και ασφάλεια Μέρος Α'*, Πανεπιστήμιο Κρήτης, 2018 σελ. 40

¹⁰⁹ Μουστάκης Φ., *The Greek - Turkish relationship and NATO*, Frank Cass Publishers, 2003 σελ. 34-35

τοποθετήσει εγκαταστάσεις και να ιδρύσει ζώνες ασφαλείας γύρω από τα ελληνικά νησιά που βρίσκονται στην αριστερή πλευρά της εν λόγω γραμμής, ως αποτέλεσμα να μπορεί ενδεχομένως να παρεμβαίνει στον θαλάσσιο και εναέριο χώρο τους, καθιστώντας τα ελληνικά νησιά θύλακες, η κυριαρχία των οποίων θα απειλείται συνεχώς.¹¹⁰

Μετά τα γεγονότα της περιόδου 1974-1976 και έπειτα από την προσφυγή της Ελλάδας στο ΔΔΧ, οι δύο πλευρές ήρθαν σε μια σειρά από επαφές προκειμένου να βρεθεί μια λύση στο ζήτημα της υφαλοκρηπίδας. Αποτέλεσμα, του ελληνοτουρκικού διαλόγου αποτέλεσε ένα κείμενο-πλαίσιο για την διεξαγωγή διαπραγματεύσεων σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, γνωστό ως «Πρακτικό της Βέρνης». Σύμφωνα με το Πρακτικό, οι δύο πλευρές θα πρέπει να απέχουν από οποιαδήποτε έρευνα στην υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, έως ότου προκύψει μία νέα συμφωνία μεταξύ τους.¹¹¹

4.2 Το ζήτημα της επέκτασης της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ.

Η Ελλάδα έχει θεσπίσει από το 1936 αιγιαλίτιδα ζώνη πλάτους 6 ν.μ.¹¹², την οποία διατηρεί μέχρι και σήμερα. Παρόλο που η χώρα μας είναι συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης ΔΘ, δεν έχει αξιοποιήσει ακόμα το δικαίωμα που απορρέει από το άρθρο 3 της εν λόγω Σύμβασης για επέκταση των χωρικών υδάτων της στα 12 ν.μ. Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης μπορεί να πραγματοποιηθεί με εσωτερική γνωστοποιητέα εσωτερική πράξη και να καλύπτει όλες τις θαλάσσιες περιοχές της χώρας.¹¹³

Από το 1974 που η Ελλάδα εκδήλωσε την πρόθεσή της να αξιοποιήσει την δυνατότητα που της παρέχει το διεθνές δίκαιο για επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της στα 12 ν.μ. η Τουρκία αντέδρασε με έντονο τρόπο, με τα κυβερνητικά της στελέχη να κάνουν λόγο για *casus belli*.¹¹⁴

Το θέμα του *casus belli* επανήλθε στο προσκήνιο τον Ιούνιο του 1995 και ανανεώθηκε με το κύρος Αποφάσεως της τουρκικής Εθνοσυνέλευσης, σύμφωνα με την οποία η τουρκική κυβέρνηση λάμβανε εξουσιοδότηση να λάβει κάθε αναγκαίο

¹¹⁰ Μουστάκης Φ., *The Greek - Turkish relationship and NATO*, Frank Cass Publishers, 2003 σελ. 34-35

¹¹¹ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, *Δίκαιο της Θάλασσας*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 436

¹¹² Ν. 230/1936 «περί καθορισμού αιγιαλίτιδος ζώνης της Ελλάδας»

¹¹³ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, *Δίκαιο της Θάλασσας*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ. 83

¹¹⁴ *Ο όρος Casus Belli, προέρχεται από τη λατινική γραμματεία και σημαίνει αιτία πολέμου. Η εν λόγω φράση λέγεται επί παντός γεγονότος που μπορεί να προκαλέσει πολεμική εμπλοκή μεταξύ δύο κρατών, όπως για παράδειγμα σε περιπτώσεις προσβολής κυριαρχικών δικαιωμάτων ή αιφνίδιας κατάληψης ξένου εδάφους.*

μέτρο, συμπεριλαμβανομένων των στρατιωτικών, σε περίπτωση που η Ελλάδα έκανε χρήση του δικαιώματός της για επέκταση των χωρικών της υδάτων. Η χρονική περίοδος δεν ήταν τυχαία, καθώς λίγους μήνες νωρίτερα τέθηκε σε ισχύ από την Ελλάδα η Σύμβαση ΔΘ, η οποία ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με τον Ν. 2321/1995. Εκεί καθοριζόταν ως συμβατικός κανόνας ότι τα χωρικά ύδατα μπορούν να έχουν εύρος 12 ν.μ. Η Τουρκία θεωρώντας ότι η Ελλάδα προετοιμάζεται κατ'εφαρμογή της Συμβάσεως να προχωρήσει σε επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της, φρόντισε να ξαναστείλει το μήνυμα.¹¹⁵

Τα επιχειρήματα της Τουρκίας που δικαιολογούν την αρνητική της στάση απέναντι σε ενδεχόμενη επέκταση της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης, διατυπώνονται ως ακολούθως. Εάν η Ελλάδα επεκτείνει το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης της στα 12 ν.μ., η ελληνική χωρική θάλασσα θα αυξηθεί από το 43,5% των υδάτων του Αιγαίου σε 71,5%, ενώ η χωρική θάλασσα της Τουρκίας θα αυξηθεί από το 7,5% σε μόλις 8,7%. Επίσης, η περιοχή της ανοικτής θάλασσας θα μειωθεί από το 49% στο 19,7% των υδάτων του Αιγαίου. Συνεπώς, η επέκταση του εύρους της ελληνικής χωρικής θάλασσας πέραν των 6 ν.μ. θα μετατρέψει ουσιαστικά το Αιγαίο μια τεράστια «ελληνική λίμνη».¹¹⁶ (Βλ. Χάρτη 6)

Χάρτης 6¹¹⁷

Συνακόλουθα, από την οπτική της Τουρκίας η πρόσβασή της στην ανοικτή θάλασσα θα αποκλειστεί. Οι ακτές της Τουρκίας στην ανοικτή θάλασσα του Αιγαίου θα μειωθούν από 126,5 χλμ. σε μόλις 11,9 χλμ. Ακόμα και το δεύτερο μεγαλύτερο λιμάνι της Τουρκίας, η Σμύρνη, θα αποκοπεί από την ανοικτή θάλασσα και το τουρκικό ναυτικό και η αεροπορία θα χάσουν την ικανότητα και την ευελιξία τους να οργανώσουν την άμυνα της χώρας από τις ακτές της. Επίσης, θα τεθούν σε σοβαρό κίνδυνο όλα τα οικονομικά συμφέροντα της Τουρκίας στο Αιγαίο, αφού

¹¹⁵ Από άρθρο του καθηγητή Συρίγου Α.:

<https://www.kathimerini.gr/911511/article/epikairothta/politikh/o-or8ologismos-ths-toyrkias>

¹¹⁶ Cüneyt Yenigün, Aegean Maritime Boundaries: Issues and Solutions, Turkish Review of Balkan Studies 2001 σελ. 157-158

¹¹⁷ <https://www.onisilos.gr/?p=27262>

πλέον η πλειοψηφία του θαλάσσιου πλούτου, ο βυθός και ο εναέριος χώρος του Αιγαίου, θα εμπίπτουν αυτόματα στην ελληνική κυριαρχία και δικαιοδοσία. Επομένως, για την Τουρκία οποιαδήποτε επέκταση της χωρικής θάλασσας πέρα των 6 ν.μ. από την Ελλάδα δεν είναι αποδεκτή και μάλιστα θεωρεί ότι συνιστά «κατάχρηση δικαιώματος» με τα οριζόμενα στο άρθρο 300 της Σύμβασης ΔΘ.¹¹⁸

Η θέση της Ελλάδας ως προς την άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από την Σύμβαση ΔΘ και το ζήτημα της επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. συνοψίζεται στην δήλωση που έγινε κατά τη επικύρωση της Σύμβασης το 1995 και παραμένει σταθερή έως και σήμερα: «Η Ελλάδα, επικυρώνοντας την Σύμβαση των Η.Ε. για το Δίκαιο της Θάλασσας, διασφαλίζει όλα τα δικαιώματα της και αναλαμβάνει όλες τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτή. Η Ελλάδα θα αποφασίσει πότε και πως θα ασκήσει τα εν λόγω δικαιώματα σύμφωνα με την εθνική της στρατηγική χωρίς αυτό να σημαίνει στο ελάχιστο την απεμπόληση εκ μέρους της Ελλάδας των δικαιωμάτων αυτών.»¹¹⁹

Όσον αφορά το τουρκικό επιχείρημα περί αποκλεισμού της στην περίπτωση επέκτασης των ελληνικών χωρικών υδάτων, είναι σαφές ότι αν και όταν συμβεί αυτό, δεν πρόκειται να σταθεί εμπόδιο στην ελευθερία της ναυσιπλοΐας στο Αιγαίο καθώς αυτή διασφαλίζεται από το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης. Επίσης, ορισμένοι Έλληνες νομικοί εξειδικευμένοι στο διεθνές δίκαιο, έχουν υποδείξει ότι στην περίπτωση που το καθεστώς της αβλαβούς διέλευσης θεωρηθεί ανεπαρκές, τότε μπορούν να κηρυχθούν με μονομερή πράξη από την Ελλάδα, διάδρομοι ανοικτής θάλασσας, ώστε να διευκολυνθεί η ελεύθερη ναυσιπλοΐα.¹²⁰

Σχετικά με το ζήτημα της τουρκικής απειλής περί casus belli, για την Ελλάδα αυτό αποτελεί κατάφωρη καταπάτηση από την πλευρά της Τουρκίας, του άρθρου 2 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών περί «αποχής από απειλή ή χρήση βίας», διάταξη η οποία αποτελεί εγγύηση της πολιτισμένης συμπεριφοράς μεταξύ διακρατικών σχέσεων.¹²¹

Εν κατακλείδι, αξίζει να αναφερθεί ότι στις 20 Οκτωβρίου 2018 ο απελθών υπουργός Εξωτερικών Νίκος Κοτζιάς προέβη σε δήλωση ότι η Ελλάδα σκοπεύει να επεκτείνει τμηματικά την αιγιαλίτιδα ζώνη της στα 12 ν.μ. ξεκινώντας από τις δυτικές ακτές της. Ειδικότερα, ο κ. Κοτζιάς εξήγησε πως η διευθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης έχει τρία βήματα, που όλα έχουν ολοκληρωθεί: «Το πρώτο βήμα είναι να κλείσουν οι κόλποι, το δεύτερο βήμα είναι να φτιαχτούν παντού μαζί με

¹¹⁸ Cüneyt Yenigün, Aegean Maritime Boundaries: Issues and Solutions, Turkish Review of Balkan Studies 2001 σελ. 158

¹¹⁹ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 169

¹²⁰ Ηρακλείδης Α., The Greek-Turkish Conflict in the Aegean: Imagined Enemies, Εκδόσεις Palgrave Mcmillan 2010 σελ. 183

¹²¹ Ο.π. σελ. 183

τους κόλπους οι γραμμές βάσης και το τρίτο είναι, με βάση αυτά, να γίνει επέκταση των χωρικών υδάτων από τα 6 στα 12 ν.μ.».¹²² Η εν λόγω δήλωση προκάλεσε έντονες αντιδράσεις από την πλευρά της αντιπολίτευσης, με την επισήμανση ότι τόσο σοβαρές ανακοινώσεις δεν θα έπρεπε να γίνονται από υπουργούς που έχουν παύσει να είναι μέλη της κυβέρνησης.¹²³ Σύμφωνα με τον τότε τομεάρχη Εξωτερικών της αξιωματικής αντιπολίτευσης κ. Κουμουτσάκο Γ., τονίστηκε ότι θα πρέπει να υπάρξει πλήρης και επίσημη ενημέρωση για ένα τόσο σοβαρό ζήτημα και δεν μπορεί να ληφθεί σοβαρά υπόψη μία πρόχειρη και αποσπασματική ανακοίνωση επ' ευκαιρίας της παράδοσης – παραλαβής του Υπουργείου Εξωτερικών, ενώ κατά την άποψη που διατύπωσε ο βουλευτής και νομικός κ. Βενιζέλος Ε.: «μερική επέκταση της αιγιαλιτίδας ζώνης εκτός Αιγαίου, με τα χωρικά ύδατα στο Αιγαίο να παραμένουν στα 6 ν.μ., σημαίνει αποδοχή, πρώτον, του θεμελιώδους τουρκικού επιχειρήματος περί «ειδικών συνθηκών» στο Αιγαίο και, δεύτερον, της τουρκικής πρακτικής καθώς η Τουρκία έχει διαφοροποιημένο μήκος χωρικών υδάτων».¹²⁴ Εν τέλει μέχρι και σήμερα η Ελλάδα διατηρεί την χωρική της θάλασσα στα 6 ν.μ. επιφυλασσόμενη κάθε νόμιμου δικαιώματός της που απορρέει από την Σύμβαση ΔΘ.

4.3 Το ζήτημα της ανακήρυξης ελληνικής ΑΟΖ και η προοπτική οριοθέτησης με την Τουρκία

Ακόμη ένα νόμιμο δικαίωμα που απορρέει από την Σύμβαση ΔΘ και η Ελλάδα δεν έχει ασκήσει μέχρι και σήμερα, είναι αυτό της κήρυξης αποκλειστικής οικονομικής ζώνης. Πρέπει όμως να τονισθεί ότι και να προβεί η Ελλάδα σε αυτή την ενέργεια, δεν αρκεί μόνο η κήρυξη της ΑΟΖ, αλλά επιβάλλεται και η οριοθέτησή της, καθώς η στενότητα του θαλάσσιου χώρου της Μεσογείου δεν της επιτρέπει την πλήρη εκμετάλλευση του εύρους της, δηλαδή τα 200 ν.μ. Επομένως, απαιτείται οριοθέτηση με έξι τουλάχιστον γειτονικά κράτη.

Σύμφωνα με τα όσα έχουν ειπωθεί για τις ελληνοτουρκικές διαφορές στο Αιγαίο και τις εκ διαμέτρου αντίθετες θέσεις και επιχειρηματολογίες των δύο πλευρών, αντιλαμβάνεται κανείς ότι το κύριο εμπόδιο σε μια ενδεχόμενη κήρυξη της ελληνικής ΑΟΖ αποτελεί το ζήτημα της οριοθέτησής της με την Τουρκία. Η Τουρκία άλλωστε, δεν έχει αναγνωρίσει τις οριοθετήσεις ΑΟΖ της Κύπρου με την Αίγυπτο, το Ισραήλ και το Λίβανο, χαρακτηρίζοντάς τις οριοθετήσεις παράνομες και κατά

¹²² <https://www.kathimerini.gr/990893/article/epikairothta/politikh/epektash-ths-aigialitidas-zwnhs-sta-12-milia-proanhggeile-o-n-kotzias>

¹²³ <https://www.tovima.gr/2018/10/22/politics/1229710/>

¹²⁴ <https://www.kathimerini.gr/990986/article/epikairothta/politikh/antidraseis-gia-thn-e3aggelia-epektashs-ths-aigialitidas-zwnhs>

συνέπεια άκυρες.¹²⁵ Επιπρόσθετα, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι σε περίπτωση που κηρύξει ΑΟΖ η Ελλάδα, είναι πιθανό να διεκδικήσει δικαίωμα στην εκμετάλλευσή της και η κυβέρνηση των Σκοπίων, καθώς πρόκειται για ένα περικλειστο κράτος, δηλαδή ένα κράτος άνευ ακτών. Ωστόσο, για να υλοποιηθεί το παραπάνω αίτημα, καθίσταται απαραίτητο να οριστεί από την Ελλάδα η περιοχή της ΑΟΖ στην οποία θα ασκεί το τρίτο κράτος τα δικαιώματα του καθώς και ο επιτρεπόμενος όγκος αλιείας.¹²⁶

Αν και δεν έχει τεθεί μέχρι στιγμής το ζήτημα της οριοθέτησης ΑΟΖ στον επίσημο ελληνοτουρκικό διάλογο, οι διαφορές που θα προέκυπταν μεταξύ των δύο πλευρών, εστιάζονται στις πάγιες θέσεις της Τουρκίας περί ειδικών περιστάσεων στο Αιγαίο και την άποψη ότι τα νησιά δεν δικαιούνται θαλάσσιες ζώνες και κατ' επέκταση ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα. Η εθνική στρατηγική της Ελλάδας στο ζήτημα της κήρυξης ΑΟΖ και η οριοθέτηση των εξωτερικών ορίων της, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την στρατηγική τοποθεσία του Καστελλόριζου. Από την άλλη, η Τουρκία αγνοώντας πλήρως την δικαιοδοσία των ελληνικών νησιών σε ΑΟΖ, αξιώνει θαλάσσιες ζώνες που συνορεύουν με Αίγυπτο και Λιβύη.

4.3.1 Η στρατηγική σημασία του Καστελλόριζου στην οριοθέτηση της ελληνικής ΑΟΖ

Το Καστελλόριζο ή αλλιώς Μεγίστη, είναι ένα νησιωτικό σύμπλεγμα το οποίο απαρτίζεται από 19 νησιά και βράχους, ανήκει διοικητικά στα Δωδεκάνησα και αποτελεί κομβικό σημείο για τη οριοθέτηση των ΑΟΖ στον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου ανάμεσα σε Ελλάδα, Κύπρο, Τουρκία και Αίγυπτο.

Η υφαλοκρηπίδα του νησιωτικού συμπλέγματος του Καστελλόριζου έχει ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα, διότι αφενός καλύπτει ευρεία περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, η ενεργειακή προοπτική της οποίας είναι πολλά υποσχόμενη και αφετέρου διασφαλίζει κοινά θαλάσσια όρια μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου, τα οποία σε μελλοντική θέσπιση ελληνικής ΑΟΖ, θα καλύπτουν σχεδόν όλες τις χρήσεις της θάλασσας.¹²⁷

Προϋπόθεση για την Ελλάδα σε ενδεχόμενες διαπραγματεύσεις για οριοθέτηση, είναι το εξωτερικό όριο της ελληνικής ΑΟΖ να συμφωνηθεί με βάση την αρχή της ίσης απόστασης και την χάραξη της μέσης γραμμής μεταξύ των τουρκικών ακτών και αυτές του Καστελλόριζου, της Ρόδου, της Καρπάθου και της Κρήτης. Με αυτό το

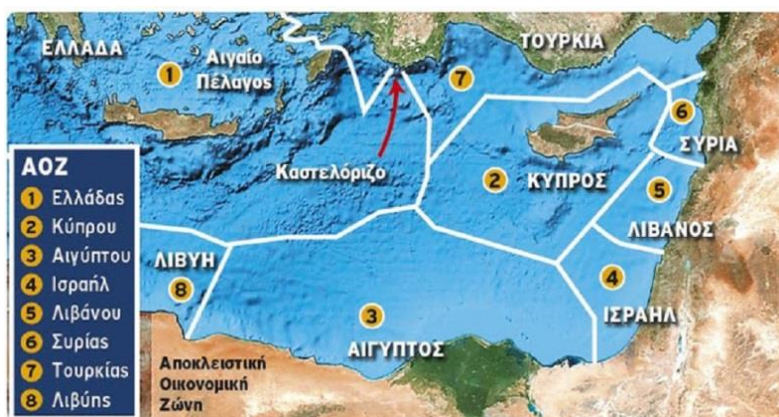
¹²⁵ Από άρθρο του καθηγητή Συρίγου Α.:

<https://www.kathimerini.gr/1034923/article/epikairothta/politikh/orio8ethsh-toyrkias---livyhs-mia-strathgikh-kinshh>

¹²⁶ Πέτρος Σιούσιουρας, Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο. Δίκαιο Θάλασσας και Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης 2015 σελ. 493

¹²⁷ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 155

δεδομένο, η τουρκική ΑΟΖ περιορίζεται σε μία τριγωνική περιοχή ανάμεσα στη Ρόδο και στο Καστελλόριζο, ενώ οι ΑΟΖ Ελλάδας και Κύπρου εφάπτονται. (Βλ. Χάρτη 7)

Χάρτης 7¹²⁸

Σύμφωνα με τον καθηγητή Άγγελο Συρίγο, στόχος της Τουρκίας είναι να απομονώσει το νησιωτικό σύμπλεγμα του Καστελλόριζου από τα υπόλοιπα νησιά του Αιγαίου. Σε μία τέτοια περίπτωση το σύμπλεγμα του Καστελλόριζου θα εμφανίζεται ως μία μικρή συστάδα νησιών που βρίσκονται αντιμέτωπες με το υπερπολλαπλάσιο εύρος των τουρκικών ακτών. Το μικρό μήκος των ακτών του ελληνικού νησιωτικού συμπλέγματος θα βρίσκεται σε δυσαναλογία με τις θαλάσσιες περιοχές που θα του αποδοθούν με τη μέθοδο της μέσης γραμμής σε σύγκριση με τις τουρκικές ακτές και τις δικές τους θαλάσσιες περιοχές. Επομένως, η Τουρκία θα ζητήσει να αποδοθεί στο σύμπλεγμα του Καστελλόριζου μόνο αιγιαλίτιδα ζώνη, χωρίς να του αναγνωρίσει δικαίωμα ούτε για υφαλοκρηπίδα, ούτε για ΑΟΖ.¹²⁹

Από την οπτική της Ελλάδας, το Καστελλόριζο αποτελεί τμήμα μιας ευρύτερης εδαφικής ενότητας, αφού δημιουργεί ένα εδαφικό τόξο με τις ανατολικές ακτές της Ρόδου, της Καρπάθου, της Κάσου και της Κρήτης και συνεπώς, δεν θα έπρεπε να αντιμετωπίζεται απομονωτικά σε σχέση με τα υπόλοιπα ελληνικά νησιά.¹³⁰ Άλλωστε ακόμα και η ίδια η Τουρκία είχε αποδεχθεί παλαιότερα την γεωγραφική ενότητα του χώρου και το ενιαίο της αντιμετώπισης του συμπλέγματος του Καστελλόριζου με τα υπόλοιπα Δωδεκάνησα, καθώς σε πρακτικό που είχε συνυπογράψει το 1932 με την Ιταλία, είχε χαραχθεί οριοθετική γραμμή που συνέδεε το Καστελλόριζο με τη Ρόδο. Γενικότερα, στο πλαίσιο της ελληνική διαπραγματευτικής στρατηγικής, τα

¹²⁸ <https://hellasjournal.com/2018/10/i-oriothetisi-tis-aoz-me-tin-aigipto-tha-doyme-arage-theamatika-kai-oysiastika-apotelesmata/>

¹²⁹ Από άρθρο του καθηγητή Συρίγου Α.: <https://www.kathimerini.gr/1016157/article/epikairothta/politikh/aggelos-m-syrigos-poy-vrisketai-to-kastelorizo>

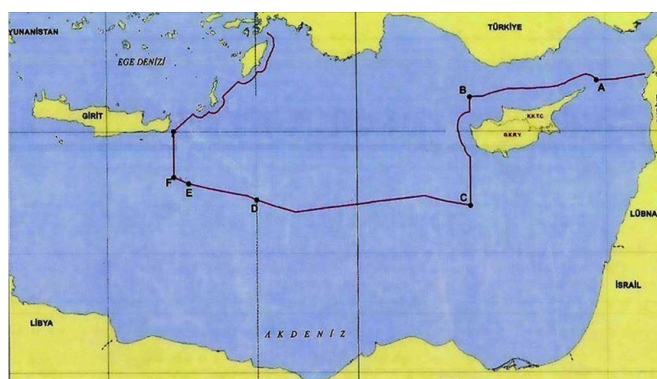
¹³⁰ Θεόδωρος Καρυώτης, Μικρές Εισαγωγές: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Εκδόσεις Παπαδόπουλος 2019, σελ. 83

θαλάσσια όρια μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας αντιμετωπίζονται ως ενιαίο σύνολο από τις εκβολές του ποταμού Έβρου μέχρι το Καστελλόριζο.¹³¹

Τέλος, σύμφωνα με άποψη του καθηγητή Χρ. Ροζάκη, σε μια ενδεχόμενη δικαστική επίλυση της ελληνοτουρκικής διαφοράς για το Καστελλόριζο το ζήτημα δεν θα ήταν αν αυτό έχει τελικά το δικαίωμα σε υφαλοκρηπίδα ή ΑΟΖ, αφού αυτό είναι δεδομένο βάσει της Σύμβασης ΔΘ, αλλά και της διεθνούς νομολογίας. Το ζήτημα ουσιαστικά θα αφορούσε ποια είναι η έκταση των δικαιωμάτων του Καστελλόριζου στην περιοχή, με άλλα λόγια την επήρεια που θα είχε η θαλάσσια προβολή του απέναντι στις τουρκικές ακτές.¹³²

4.3.2 Οι τουρκικές αξιώσεις σε ΑΟΖ και το μνημόνιο κατανόησης Τουρκίας – Λιβύης

Από την περίοδο 2003-2004, όταν πραγματοποιήθηκε η υπογραφή της συμφωνίας οριοθέτησης ΑΟΖ Κύπρου – Αιγύπτου, η Τουρκία έσπευσε να χαρακτηρίσει άκυρη την συμφωνία και ισχυρίστηκε ότι διαθέτει θαλάσσια σύνορα με την Αίγυπτο, αμφισβητώντας όλη τη θαλάσσια περιοχή ανάμεσα σε Κρήτη και Κύπρο. Αυτό επιβεβαιώθηκε και τυπικά τον Απρίλιο του 2012, όταν δημοσιεύτηκαν στην τουρκική Εφημερίδα της Κυβερνήσεως χάρτες με τους οποίους διεκδικεί και επισήμως συγκεκριμένες περιοχές στην Ανατολική Μεσόγειο ανάμεσα στην Κύπρο και τα ελληνικά νησιά της Ρόδου, Κάσου και Καρπάθου συμπεριλαμβανομένης ολόκληρης της περιοχής του Καστελλόριζου.¹³³ (Βλ. Χάρτη 8)

Χάρτης 8¹³⁴

Σύμφωνα με την τουρκική θεώρηση, η Ελλάδα και η Κύπρος έχουν θαλάσσιες ζώνες μόνον εντός των ορίων της αιγιαλιτιδας ζώνης των νησιών, συμπεριλαμβανομένου

¹³¹ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 156

¹³² Από συνέντευξη του καθηγητή Χρ. Ροζάκη:

<https://www.energia.gr/article/52749/hrhstos-rozakhs-giati-anoigoyme-tora-thema-aoz->

¹³³ Θεόδωρος Καρυώτης, Μικρές Εισαγωγές: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Εκδόσεις Παπαδόπουλος 2019, σελ. 68

¹³⁴ Πηγή: <https://www.hurriyetdailynews.com/map-delineates-turkeys-maritime-frontiers-in-med-sea-149379>

φυσικά και του Καστελλόριζου, συνεπώς αυτά δεν διαθέτουν παρά μόνο 6 ν.μ. υφαλοκρηπίδα. Αυτό σημαίνει, εκτός των άλλων, ότι δεν υπάρχει τριεθνές σημείο Ελλάδας, Κύπρου και Αιγύπτου στην Μεσόγειο, αλλά η Ελλάδα έχει θαλάσσια σύνορα με την Αίγυπτο μόνον σε μια μικρή θαλάσσια γραμμή, όπου το τριεθνές σημείο στην μια πλευρά είναι με την Τουρκία και στο άλλο με την Λιβύη.¹³⁵

Οι τουρκικές διεκδικήσεις σε βάρος της ελληνικής υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ κορυφώθηκαν τον Νοέμβριο του 2019 με την υπογραφή μνημονίου κατανόησης (Memorandum of Understanding, MoU) μεταξύ της Τουρκίας και της κυβέρνησης του Φαγιέζ Αλ-Σάρατζ της Λιβύης. Με το εν λόγω μνημόνιο συμφωνείται μεταξύ των δύο πλευρών η οριοθέτηση της τουρκικής και λιβυκής υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ σε συγκεκριμένες συντεταγμένες. Πιο συγκεκριμένα, τα θαλάσσια όρια που καθορίζονται ξεκινούν από το σημείο Α με συντεταγμένες, φ: 34° 16' 13,720" Β και λ: 026° 19' 11,640" Α και καταλήγουν στο σημείο Β με συντεταγμένες, φ: 34° 09' 07,9" Β και λ: 026° 39' 06,3" Α, δημιουργώντας ένα ευθύγραμμο τμήμα εκατέρωθεν του οποίου εκτείνονται οι θαλάσσιες ζώνες της κάθε χώρας.¹³⁶ (Βλ. Χάρτη 9)

Χάρτης 9¹³⁷

Σύμφωνα με τον καθηγητή Άγγελο Συρίγο, η παραπάνω συμφωνία δεν έγινε σε τυχαία χρονική περίοδο, αλλά αποτελεί στρατηγική κίνηση της Τουρκίας, η οποία εκμεταλλεύομενη την πολιτική αστάθεια στη Λιβύη επιχειρεί να ανατρέψει τους ελληνικούς σχεδιασμούς για υδρογονάνθρακες σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο. Η Λιβύη αυτή τη στιγμή έχει δύο κυβερνήσεις που βρίσκονται σε εμφύλιο πόλεμο. Η «κυβέρνηση εθνικής ενότητας» του Φαγιέζ Αλ-Σάρατζ δέχεται στρατιωτική και πολιτική βοήθεια από την Τουρκία στη διαμάχη του με τον στρατάρχη Χαλίφα Χαφτάρ που ηγείται της άλλης κυβέρνησης με έδρα την ανατολική Λιβύη. Με την

¹³⁵ Από άρθρο του δημοσιογράφου Νίκου Μελέτη: <https://www.anoixtoparathyro.gr/%CE%B7-%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AD%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CE%BF%CE%B6-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CE%AF%CE%B3%CF%85%CF%80%CF%84%CE%BF-%CE%B8%CE%B1/>

¹³⁶ MoU between the government of the Republic of Turkey and the government of national-accord State of Libya on delimitation of the maritime jurisdiction areas in the Mediterranean, Istanbul 2019

¹³⁷ Πηγή: <https://moderndiplomacy.eu/2019/12/20/the-exclusive-economic-zone-between-libya-and-turkey/>

υπογραφή του παραπάνω μνημονίου, ο Φαγιέζ Αλ-Σάρατζ εκτός από την καθ' όλα πρακτική τουρκική στήριξη στον εμφύλιο, θεωρητικώς θα αυξήσει την περιοχή δικαιοδοσίας της Λιβύης στην Ανατολική Μεσόγειο από 17.000 έως 36.000 τ. χλμ. Πρόκειται για θαλάσσιες περιοχές που βάσει της μέσης γραμμής ανήκουν στην Ελλάδα και αγνοώντας προκλητικά τα δικαιώματα των ελληνικών νησιών αυξάνονται τα κέρδη τόσο της Λιβύης, όσο και της Τουρκίας αντιστοίχως.¹³⁸

Η αντίδραση της Ελλάδας στην υπογραφή του ανωτέρω μνημονίου ήταν άμεση και το περιεχόμενό του καταδικάστηκε ως νομικά ανυπόστατο καθώς αποτελεί κατάφωρη παραβίαση του διεθνούς δικαίου και θίγει τα κυριαρχικά δικαιώματα τρίτων κρατών. Η μόνιμη ελληνική αντιπροσωπεία στα Η.Ε. απέστειλε επίσημη επιστολή στον γ.γ. του Ο.Η.Ε. απορρίπτοντας στο σύνολό του το μνημόνιο συνεννόησης Τουρκίας – Λιβύης, ενώ στην Αθήνα λήφθηκε η απόφαση απέλασης του Λίβου προέβη ως έκφραση δυσαρέσκειας. Σε ομιλία του Έλληνα πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη εκφράστηκε επίσης το επιχείρημα ότι το επίμαχο ΜοΥ θα καταρρεύσει, όχι μόνο γιατί είναι παράνομο, αλλά γιατί πολύ απλά δεν υπάρχει αντισυμβαλλόμενο μέρος με νομιμοποίηση για να το επικυρώσει στη Λιβύη.¹³⁹

Τέλος, σημαντική ήταν και η παρέμβαση της Ε.Ε. η οποία καταδίκασε και αυτή με την σειρά της την υπογραφή του μνημονίου Τουρκίας – Λιβύης. Όπως επισημαίνεται στο κείμενο συμπερασμάτων της Συνόδου Κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου: «Το μνημόνιο συνεννόησης Τουρκίας –Λιβύης για την οριοθέτηση περιοχών θαλάσσιας δικαιοδοσίας στη Μεσόγειο παραβιάζει τα κυριαρχικά δικαιώματα τρίτων κρατών, δεν συνάδει με το δίκαιο της θάλασσας και δεν μπορεί να παράγει έννομες συνέπειες για τρίτα κράτη. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επαναβεβαιώνει απερίφραστα την αλληλεγγύη του προς την Ελλάδα και την Κύπρο έναντι των συγκεκριμένων ενεργειών της Τουρκίας»¹⁴⁰

4.4 Συμπεράσματα: Το συγκριτικό πλεονέκτημα της ΑΟΖ στις ελληνοτουρκικές διαπραγματεύσεις

Η Ελλάδα έχει θέσει σε ισχύ την Συνθήκη ΔΘ εδώ και περίπου 25 χρόνια ενσωματώνοντας την στο εθνικό δίκαιο με τον Ν. 2321/1995, ωστόσο μέχρι και σήμερα φαίνεται να απέχει από την άσκηση των δικαιωμάτων της στις θαλάσσιες ζώνες. Είναι προφανές ότι οι διαφορές με την Τουρκία στα ζητήματα οριοθέτησης και η απειλή του *casus belli* αποτελούν το κυριότερο εμπόδιο, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να αποστασιοποιείται όλο και πιο πολύ από τις εξελίξεις στο διεθνές Δίκαιο

¹³⁸ Από άρθρο του καθηγητή Άγγελου Συρίγου:

<https://www.kathimerini.gr/1034923/article/epikairothta/politikh/orio8ethsh-toyrkias---livyhs-mia-strathgikh-kinsh>

¹³⁹ <https://gr.euronews.com/2019/12/06/ellada-tourkia-livyh-antidraseis-ellada>

¹⁴⁰ EUCO 29/19, CO EUR 31, CONCL 9, Brussels 12-12-2019

της Θάλασσας. Χαρακτηριστικό αποτελεί το γεγονός ότι η Ελλάδα συγκαταλέγεται μαζί με την Αλβανία, το Μαυροβούνιο και το Κουβέιτ στα κράτη εκείνα που δεν έχουν κηρύξει ζώνες δικαιοδοσίας πέραν των χωρικών τους υδάτων.¹⁴¹

Σύμφωνα με το ελληνικό Υπουργείο εξωτερικών, ο κύριος άξονας των ελληνοτουρκικών διαφορών είναι το ζήτημα της οριοθέτησης της μεταξύ τους υφαλοκρηπίδας¹⁴², ωστόσο για πολλούς καθηγητές και αναλυτές φαίνεται πως το ζήτημα της ανακήρυξης ελληνικής ΑΟΖ διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα απέναντι στις θέσεις της Τουρκίας και λειτουργεί αποτελεσματικότερα στην άσκηση των συμφερόντων της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο.

Η ΑΟΖ αποτελεί αποκλειστικά νομική έννοια η οποία απορρέει από την Σύμβαση ΔΘ και έχει ως βάση της το στοιχείο της απόστασης από τις ακτές και μόνο, ενώ η υφαλοκρηπίδα προσδιορίζεται επιπλέον ως γεωλογικό φαινόμενο. Η Σύμβαση ΔΘ προβλέπει ότι όλα τα νησιά, με εξαίρεση τους βράχους έχουν δικαίωμα και σε ΑΟΖ και σε υφαλοκρηπίδα. Το μεγάλο πλεονέκτημα όμως της Ελλάδας έναντι της Τουρκίας είναι η δικαιοδοσία των νησιών σε ΑΟΖ και αυτό γιατί η Τουρκία δεν μπορεί να προβάλλει τα ίδια επιχειρήματα που χρησιμοποιεί επί δεκαετίες για την υφαλοκρηπίδα των νησιών του Αιγαίου, ότι δηλαδή δεν διαθέτουν δική τους αλλά βρίσκονται πάνω στην υφαλοκρηπίδα της Ανατολίας.¹⁴³

Επιπρόσθετα, η Τουρκία έχει υιοθετήσει ΑΟΖ στην Μαύρη Θάλασσα από το 1986 και κατέληξε σε συμφωνία με την τότε Σοβιετική Ένωση για τις επικαλυπτόμενες περιοχές χρησιμοποιώντας την μέθοδο της μέσης γραμμής. Αργότερα η Τουρκία σύναψε συμφωνίες για την οριοθέτηση ΑΟΖ με την Βουλγαρία και την Ρουμανία ακολουθώντας την ίδια μέθοδο. Η θέσπιση και οριοθέτηση τουρκικής ΑΟΖ με την μέθοδο της μέσης γραμμής στην Μαύρη θάλασσα δημιουργεί ένα προηγούμενο που ενισχύει την θέση της Ελλάδας, αφού πρόκειται για οριοθέτηση που έλαβε χώρα σε κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα, όπως ακριβώς είναι και η Μεσόγειος που όμως αποτελεί «ειδική περίπτωση» για την Τουρκία.

Επίσης, σε περίπτωση ανακήρυξης ελληνικής ΑΟΖ, δεδομένων των τουρκικών αντιδράσεων, σημαντικό ρόλο στην διεθνή της αποδοχή θα παίξει και η αναγνώριση που θα λάβει από τις Μεγάλες Δυνάμεις της παγκόσμιας κοινότητας. Η Ελλάδα είναι ένα από τα παλαιότερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκή Ένωσης, η οποία έχει αποδεχθεί την νομική έννοια της ΑΟΖ και πολλά κράτη μέλη της την έχουν υιοθετήσει. Όσον αφορά την στάση των Η.Π.Α., θα είναι δύσκολο να αντιταχθεί στην ανακήρυξη ελληνικής ΑΟΖ, καθώς οι ίδιες έχουν ανακηρύξει ΑΟΖ 200 ν.μ. για

¹⁴¹ Από άρθρο των καθηγητών Θ. Καρυώτη και Α. Συρίγου:

<https://www.kathimerini.gr/1010443/article/epikairothta/politikh/8eodwros-karywths-aggelos-syrygos-anagh-gia-nea-strathgikh-enanti-ths-toyrkias>

¹⁴² <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>

¹⁴³ Θεόδωρος Καρυώτης, Μικρές Εισαγωγές: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Εκδόσεις Παπαδόπουλος 2019, σελ. 22

όλα ανεξαιρέτως τα νησιά τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι Η.Π.Α. έχουν προβεί σε συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με την Κούβα, που είναι νησί, χρησιμοποιώντας την μέθοδο της μέσης γραμμής.¹⁴⁴

Τέλος, η ανακήρυξη ΑΟΖ έχει εν γένει προστιθέμενη αξία για ένα παράκτιο κράτος, αφού συμπεριλαμβάνει την εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας και επιπλέον προσφέρει την δυνατότητα της οικονομικής εκμετάλλευσης της θαλάσσιας στήλης μέσω της αλιείας και της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από τα ρεύματα, τα ύδατα και τους ανέμους.

Συμπερασματικά, σύμφωνα με τον καθηγητή Θ. Καρυώτη, είναι προς το συμφέρον της Ελλάδας η άμεση ανακήρυξη ΑΟΖ και η αξιοποίηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από την Σύμβαση ΔΘ, ξεπερνώντας το φοβικό της σύνδρομο απέναντι στις διεκδικήσεις της Τουρκίας. Παρατηρώντας το παράδειγμα της Κύπρου, συνειδητοποιούμε ότι η στάση της Τουρκίας απέναντι στην κυπριακή ΑΟΖ, ήταν απλώς η μη αναγνώρισή της, ενώ Ε.Ε. και Η.Π.Α. την αποδέχτηκαν αμέσως. Η Ελλάδα αξιοποιώντας το δικαίωμα των ελληνικών νησιών, θα αποκτήσει μια ΑΟΖ που θα έχει τριπλάσια έκταση από αυτήν της ηπειρωτικής χώρας, ενώ βάσει των αρχών που διέπουν την εκμετάλλευσή της, το μεγαλύτερο ποσοστό του Αιγαίου και οι φυσικοί του πόροι θα υπόκεινται σε ελληνική δικαιοδοσία και επομένως δεν θα χρειαστεί ούτε να γίνει επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης, ούτε να συνεχίζεται η μακρά αντιπαράθεση για το αν τα ελληνικά νησιά έχουν υφαλοκρηπίδα ή όχι.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Θεόδωρος Καρυώτης, Μικρές Εισαγωγές: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Εκδόσεις Παπαδόπουλος 2019, σελ. 23

¹⁴⁵ Ό.π. σελ. 29

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση:

1. Ρούκουνας Εμμανουήλ, Διεθνές Δίκαιο, Τεύχος δεύτερο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα –Κομοτηνή 2006
2. Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4ηεκδ. 2013
3. Γ. Τσάλτας & Μ. Κλάδη-Ευσταθοπούλου, Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2003
4. Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012
5. Πέτρος Σιούσιουρας, Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο. Δίκαιο Θάλασσας και Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη 2015
6. Θεόδωρος Καρυώτης, Μικρές Εισαγωγές: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Εκδόσεις Παπαδόπουλος 2019
7. Ε. Γούναρης, Το Διεθνές Δίκαιο Αλιείας, Τετράδια Διεθνούς Δικαίου 15, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1989
8. Hubert Faustmann, Ayta Gürel και Gregory M. Reichberg, Κυπριακοί Υπεράκτιοι Υδρογονάνθρακες: Περιφερειακή πολιτική και κατανομή του πλούτου, Εκδόσεις Friedrich Ebert Stiftung, 2012
9. Ηρακλείδης Α., Άσπονδοι γείτονες: Ελλάδα-Τουρκία: η διένεξη για το Αιγαίο, Εκδόσεις Σιδέρη 2007
10. Βερέμης Θ., Ιστορία των Ελληνο –Τουρκικών Σχέσεων 1453-1998, Εκδόσεις Σιδέρη, 1998

Ξενόγλωσση:

1. Trujillo & H. Thurman, Essentials of Oceanography 10th ed., Pearson 2011
2. «A historical perspective before the United Nations Convention on the Law of Sea», special edition for the international Year of the Ocean, 1998
3. Rene-Jean Dupuy & Daniel Vignes, A Handbook on the New Law of the Sea, Εκδοσεις Martinus Njihoff, 1991

4. LL.B., PhD Guenter Weissberg, Recent Developments in the law of the sea and the Japanese-Korean Dispute, Springer 1966
5. Cüneyt Yenigün, Aegean Maritime Boundaries: Issues and Solutions, Turkish Review of Balkan Studies 2001
6. Μουστάκης Φ., The Greek - Turkish relationship and NATO, Frank Cass Publishers, 2003
7. Ηρακλείδης Α., The Greek-Turkish Conflict in the Aegean: Imagined Enemies, Εκδόσεις Palgrave Mcmillan 2010

Επιστημονικά άρθρα και δημοσιεύσεις:

1. Presentation for the Defense Institute of International Legal Studies on theme: Law of the sea: Legal divisions & coastal state rights, published by Liliana Sims, 2016: <https://slideplayer.com/slide/7994909/>
2. Michael Ratner (2016) «Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean», Congressional Research Service: <https://fas.org/sgp/crs/mideast/R44591.pdf>
3. Άγγελος Συρίγος (2019), «Οριοθέτηση Τουρκίας – Λιβύης, μία στρατηγική κίνηση»: <https://www.kathimerini.gr/1034923/article/epikairothta/politikh/orio8ethsh-toyrkias---livyhs-mia-strathgikh-kinsh>
4. Χρήστος Ιακώβου (2019), «Το πρόβλημα στα θαλάσσια σύνορα Ισραήλ-Λιβάνου και η Κύπρος»: https://infognomonpolitics.gr/2019/03/blog-post_539-31/
5. Σταύρος Λυγερός (2010), «Νέες ισορροπίες με τη συμφωνία Κύπρου - Ισραήλ»: <https://www.kathimerini.gr/414183/article/epikairothta/ellada/nees-isorropies-meth-symfwnia-kyproy-israhl>
6. Άγγελος Συρίγος (2009), «Θαλάσσια οριοθέτηση Ελλάδος - Αλβανίας»: https://infognomonpolitics.gr/2009/05/blog-post_2258-6/
7. Εμμανουήλ Γούναρης (2014), «Η Ελλάδα, η Αλβανία, η ΑΟΖ και οι κατηγορίες»: <https://www.energia.gr/article/85107/h-ellada-h-alvania-h-aoz-kai-oi-kathgories>
8. Άγγελος Συρίγος (2017), «Ο ορθολογισμός της Τουρκίας»: <https://www.kathimerini.gr/911511/article/epikairothta/politikh/o-or8ologismos-ths-toyrkias>

9. Χρήστος Ροζάκης (2011), «Γιατί ανοίγουμε τώρα θέμα ΑΟΖ;», από δημοσίευση συνέντευξης του καθηγητή: <https://www.energia.gr/article/52749/hrhstos-rozakhs-giati-anoigoume-tora-thema-aoz->
10. Άγγελος Συρίγος (2019), «Που βρίσκεται το Καστελλόριζο;»: <https://www.kathimerini.gr/1016157/article/epikairothta/politikh/aggelos-m-syrigos-poy-vrisketai-to-kastelorizo>
11. Νικόλαος Μελέτης (2018), «Η οριοθέτηση ΑΟΖ με την Αίγυπτο: Θα δούμε άραγε θεαματικά αποτελέσματα;»: <https://hellasjournal.com/2018/10/i-oriothetisi-tis-aoz-me-tin-aigypto-tha-doume-arage-theamatika-kai-oysiastika-apotelesmata/>
12. Θεόδωρος Καρυώτης & Άγγελος Συρίγος (2019): «Ανάγκη για νέα στρατηγική έναντι της Τουρκίας»:
<https://www.kathimerini.gr/1010443/article/epikairothta/politikh/8eodwros-karywths-aggelos-syrigos-anagkh-gia-nea-strathgikh-enanti-ths-toyrkias>
13. Άγγελος Συρίγος (2018), «Μη μαλώνεις, συζήτησε»:
<https://www.kathimerini.gr/951956/opinion/epikairothta/politikh/mh-malwneis-syzhthse>

Διαδικτυακές Πηγές:

1. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:21998A0623\(01\)&from=PT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:21998A0623(01)&from=PT)
2. <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>
3. <http://www.unfalumni.org/the-race-to-secure-larger-continental-shelves/>
4. <https://sovereignlimits.com/boundaries>
5. <https://www.hurriyetdailynews.com/map-delineates-turkeys-maritime-frontiers-in-med-sea-149379>
6. <https://www.isalos.net/knowledge/naftiko-dikaio/diethnes-unclos/>
7. <https://www.paron.gr/2018/03/02/i-oriothetisi-ton-thalassion-zonon-tis-ellados-me-ta-gitonika-tis-paraktia-krati/>
8. <https://www.kathimerini.gr/900112/article/epikairothta/kosmos/af8ono-fysiko-aerio-se-eyflektoskhniko>
9. <https://www.euro2day.gr/specials/topics/article/1597091/to-megalo-paihnidisthn-energeiakh-skakiera-ths-an.html>

10. <https://energypress.gr/news/i-aktinografia-ton-koitasmaton-sta-oikopedatis-kyproy-giati-pire-fotia-i-na-mesogeios>
11. <http://www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/o-glaykos-allazei-tin-anatoliki-mesogeio>
12. <https://www.kathimerini.gr/1074768/article/epikairothta/politikh/apanthsh-toyrkikoy-ype3-sthn-anakoinwsh-toy-y-poyrgeioy-e3wterikwn-gia-tis-gewtrhseis>
13. <https://www.kathimerini.gr/990893/article/epikairothta/politikh/epektash-ths-aigialitidas-zwnhs-sta-12-milia-proanhggeile-o-n-kotzias>
14. <https://www.tovima.gr/2018/10/22/politics/1229710/>
15. <https://www.rodiki.gr/article/434382/dikaio-ths-thalassas-kai-oriothethseis-thalassiwn-zwnwn>
16. <https://www.kathimerini.gr/990986/article/epikairothta/politikh/antidraseis-gia-thn-e3aggelia-epektashs-ths-aigialitidas-zwnhs>
17. <https://hellasjournal.com/2018/10/i-oriothetisi-tis-aoz-me-tin-aigypto-tha-doyme-arage-theamatika-kai-oysiastika-apotelesmata/>
18. <https://gr.euronews.com/2019/12/06/ellada-tourkia-livyh-antidraseis-ellada>